

SANASTOKESKUS TSK • TERMINOLOGICENTRALEN TSK

Christer Laurén,
Rikstermbanken,
pää kylmänä Afrikassa,
Terminologian sanasto,
ISO-kokoukset Kiinassa,
Sanastotyön opas,
kääpiöplaneetta...

4 | 2006

TERMINFO

THE FINNISH TERMINOLOGY CENTRE TSK

TERMINFO

27. vuosikerta • numero 4 | 2006

JULKAISIJA Sanastokeskus TSK ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Anu Ylisalmi
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Marja Hamilo, Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Arto Leinonen, Ari Muhonen, Matti Ojala, Ari Penttilä, Rune Skogberg, Seija Suonuuti, Anu Ylisalmi
PAINOPIIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2006
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
faksi (09) 5421 0170
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
faksi (09) 5421 0170
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
<http://www.stellatum.fi>

TILAUSHINNAT SUOMESSA

Terminfo ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Kestotilaus 37 € (laskutusväli 12 kk)
Määräaikaistilaus 41 € (kesto 12 kk)
Irtonumero 10,50 €

TILAUSEHTO

Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjakso kerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 €. Tilausehdot löytyvät lehden jokaisesta numerosta. Osoitetietoja ei käytetä muussa kuin Stellatum Oy:n omassa toiminnassa.

ASIAKASREKISTERI

Rekisterikuvaus ja -seloste ovat nähtävissä Stellatum Oy:n tiloissa. Tilaajan tietoja käytetään asiakassuhteen ylläpitoon ja hoitoon. Yhteydenotot tulee tehdä kirjallisina ja allekirjoitettuina tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjän luona. Tilaaja voi kieltää tietojensa käytön markkinointitarkoituksiin ja markkinatutkimuksiin ilmoittamalla asiasta.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Julkisella termipankilla on yhteiskunnallinen merkitys <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Christer Laurén – suomalaisen kielikyllyn isä <i>Saara Miettola</i>	4
Snart samlas Sveriges termer i en nationell termbank! <i>Anna-Lena Bucher</i>	6
Euroopan yhteisöjen asetukset kääntäjän haasteena <i>Hanna Westerlund</i>	9
Pää kylmänä Afrikassa <i>Ari Penttilä</i>	11
ISO:n terminologiakomitean kokoukset Kiinassa <i>Katri Seppälä</i>	12
Sanastotyön opas vihdoinkin suomeksi! <i>Sirpa Suhonen</i>	13
Uusi pohjoismainen terminologian sanasto <i>Katri Seppälä</i>	14
Termiharava	21
Kirjallisuutta	22
Summaries	24

Lukijapalautetta voi lähettää Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/fi/ti>

SANASTOKESKUKSEN YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
<http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Julkisella termipankilla on yhteiskunnallinen merkitys

Termit ovat kaikkien kielenkäyttäjien yhteistä omaisuutta. Mitä ahkeramassa ja laajemmassa käytössä yhteisesti sovittu termi on, sitä paremmin se täyttää tehtävänsä. Termi kuvaa käsitettä määritelmää lyhyemmin ja tekee tarpeettomaksi pitkät ja monimutkaiset selittelyt.

Jotta termejä voisi ahkerasti käyttää, niiden on myös oltava helposti saatavilla. Internetin kautta julkaistava maksuton termipankki on tänä päivänä kätevästi laajojen ihmisjoukkojen käytössä. Termipankin aineistot ovat käytettävissä 24 tuntia vuorokaudessa ja saatavissa ympäri maailmaa. Kansainvälisessä tietoyhteiskunnassa tällaisille palveluille on kysyntää ja niitä osataan hyödyntää.

Monikielisellä termipankilla on useita käyttökohteita ja -tilanteita. Vieraskielisiä termejä tarvitaan kansainvälisyyden tueksi, ja eri erikoisalojen omakielisten termien saatavuus taas on tärkeää, jotta kaikilla yhteiskuntamme aloilla voidaan kommunikoida kansalliskielillämme. Sanastoja tarvitaan viestinnän ja ymmärtämisen työkaluiksi niin työssä kuin vapaa-ajalla. Työn ulkopuolella termeihin törmätään esimerkiksi lääkärissä käydessä, kodinkoneiden käyttöohjeita lukiessa tai viranomaisten kanssa asioidessa.

Ruotsissa panostetaan parhaillaan kansallisen termipankin, Rikstermbankenin, kehittämiseen. Terminologisentrum TNC:n johtaja *Anna-Lena Bucher* kertoo hankkeesta tarkemmin artikkelissaan sivulla 6.

Kansallisen termipankin tarpeen osoittaa sekin, että Sanastokeskuksen TEPA-termipankin käyttö on kaksinkertaistunut parin viime vuoden aikana. Sanastokeskuksella on pitkät perinteet termipankkipalveluiden tuottamisessa, ja TEPA:n suunnittelu alkoi jo 1980-luvun alussa. Yhteistyössä Teknillisen korkeakoulun kanssa kehitetty modeemiyhteyden kautta käytettävissä ollut TEPA-termipankki avattiin maksulliseen käyttöön vuonna 1987. Maksuttomaan WWW-käyttöön TEPA saatiin marraskuussa 1997 Kauppa- ja teollisuusministeriön tuen turvin toteutetun Yleinen suomalainen termipankki -projektin päätteeksi.

Sanastokeskuksessa nyt käynnissä oleva julkisen termipankin uudistamistyö on välttämätön palvelun laadun ja ajanmukaisuuden takaamiseksi. Juuri toteutetun kyselyn mukaan käyttäjät toivovat ennen kaikkea lisää aineistoja termipankkiin, ja pyrimme vastaamaan tähän sekä muihin termipankkia koskeviin haasteisiin.

Hyvää loppuvuotta!

Lena Jolkkonen

Lena Jolkkonen
lena.jolkkonen@tsk.fi
päätoimittaja

Christer Laurén – suomalaisen kielikylvyn isä

Saara Miettola

4

Christer Laurén on Vaasan yliopiston ruotsin kielen professori. Työnsä ohella Laurén on toiminut muun muassa kieliasiantuntijana kansainvälisessä standardisointijärjestö ISOssa, Euroopan neuvoston monikielisen opetuksen asiantuntijana ja kansainvälisten ammattikielten tutkimusjärjestöjen puheenjohtajana. Laurén on ollut Sanastokeskus TSK:n hallituksen jäsen vuosina 1980–83. Lisäksi hän on ollut lukuisien kansainvälisten tieteellisten aikakauslehtien toimitusten jäsen.

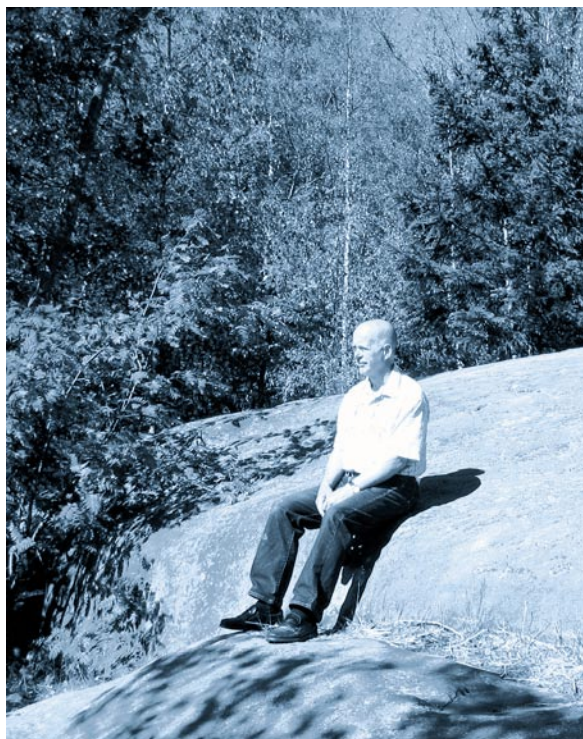
Luovaa ajattelua kielitaidosta

Christer Laurén valmistui filosofian tohtoriksi Åbo Akademista vuonna 1972. Väitöksessään hän vertaili birgittalaismunkki *Jöns Budden* 1400-luvun ruotsinnosta alkuperäiseen latinankieliseen tekstiin. Päästäkseen aiheeseen todella käiksi Laurénin oli perehdyttävä keskiajan teologiseen ajatusmaailmaan. Kiinnostus vanhojen kirjoitusten kieleen yhdistää monia kielentutkijoita. Onhan ammattikielen tutkijan uskallettava syventyä uusiin, itselle tuntemattomiin ammattialoihin, Laurén korostaa. "Nordtermin kokouksissa olemme usein todenneet, että me terminologiasta ja ammattikielistä kiinnostuneet olemme hyvin usein tehneet työtä keskiaikaisten tekstien parissa tai lukeneet myös latinaa."

Itseään tiedonnälkäiseksi luonnehtiva Laurén oli jo nuorena poikana poikkeuksellisen innokas lukija. Laurén huomasi varhain, että melkein mikä tahansa voi olla jännittävää ja mielenkiintoista, kun siihen päättää paneutua. Kansakouluikäisestä lähtien hänen suurin innoittajansa oli kaupunginkirjasto, josta tietoa tuli ahmittua viikoittain noin kahdeksan kirjan verran. Tieto nyky-

Kirjoittajasta:

Vaasan yliopistossa viestintätieteitä opiskeleva Saara Miettola oli kesän ja alkusyksyn ajan Sanastokeskuksessa harjoittelijana.

Christer Laurén on terminologiasta kiinnostunut ruotsin kielen professori.

nuorten lukuharrastuksen olemattomuudesta harmittaa Laurénia, joka tottui nuorena lukemaan kaiken, minkä sai käsiinsä. Esimerkiksi modernin fysiikan teoksista hän luki kaikki, mitkä olivat kaupunginkirjastosta saatavilla suomeksi, ruotsiksi tai saksaksi. Kouluvuosien kaveriporukassa pakerrettiin myös poliittisten opusten kuten *Karl Marxin Pääoman* parissa, jonka suomenkielisen käännöksen Laurén luki 14-vuotiaana. "Minulla oli yksinkertaisesti niin vahva motivaatio, että luin kirjan läpi, vaiken olisi kaikkea ymmärtänytkään", Laurén muistelee. Myös BBC:n englanninkielisiä tiedeohjelmia Laurén kuunteli ahkerasti.

Laurén aloitti opintonsa Åbo Akademissa vuonna 1961. Alkuperäiset suunnitelmat opiskella matematiikkaa väistyivät kielten tieltä, kun Laurén tutustui oman lukionsa vanhempiin opiskelijoihin, jotka nyt opiskelivat kieliä Åbo Akademissa. Ruotsia äidinkielenään puhuva Laurén oli kasvanut kaksikielisessä kaupungissa ja lap-

suudessaan leikkinyt suomenkielisten lasten kanssa, joten monikielinen ympäristö oli hänelle tuttu. Nykyisin Laurén kykenee lukemaan tieteellistä tekstiä tusinalla eri kielellä, ymmärtää suunnilleen yhtä monta puhuttua kieltä ja on luennoinut niistä noin puolella. "Eri kielillä ihminen ajattelee eri tavoin. Saadessaan mahdollisuuden ajatella useilla eri tavoilla ihmisestä tulee luovempi. Säälin sellaisia ihmisiä, jotka antavat itsensä tyytyä vain yhteen vieraaseen kieleen. Minulla on tapana sanoa opiskelijoilleni, että englantia on osattava, mutta se ei ole mikään saavutus", Laurén lataa.

Mallia rapakon takaa

Laurénin monikielisyyden arvostuksen ansiosta moni suomalainen lapsi on voinut oppia vieraan kielen hyvin luontaisella tavalla. 1980-luvulla Laurén toi Suomeen kielikylpyopetuksen, jossa lapsi tottuu kommunikoimaan suurimman osan ajasta vieraalla kielellä luonnollisissa viestintätilanteissa päiväkodissa tai koulussa.

Kielikylpyopetuksen pääperiaatteita ovat Laurénin mukaan kielen oppimisen aloittaminen aikaisin, monipuoliset mahdollisuudet kielelliseen kanssakäymiseen, ympäröivän maailman huomioonottaminen opetuksessa sekä se, ettei opettajan tule dominoida lapsen oppimista. Kielen oppiminen teini-ikässä ja sen jälkeen on kielikylvyn kautta mahdollista mutta huomattavasti vaikeampaa itsekkriittisyyden kasvaessa. Lapsena aloitettu kielikylvytys opettaa uuden kielen ohella lapselle monikielisessä ympäristössä elämisen taitoja. Kielikylpyyn osallistuminen ei edellytä lapselta tai hänen vanhemmiltaan mitään erityisiä kielellisiä taitoja, Laurén huomauttaa.

Suomessa kielikylpyopetus on merkinnyt pääasiassa ruotsinkielistä opetusta lapsille, jotka tulevat täysin suomenkielisistä kodeista eivätkä osaa ruotsia ennen opetuksen alkamista. Ensimmäinen, ruotsinkielinen kielikylpyryhmä Suomessa aloitti vuonna 1987 Vaasassa. Laurénin oppeja on myöhemmin sovellettu myös muita kieliä painottavissa suomalaisissa kielikylpypäiväkodeissa ja -kouluissa. Toisaalta kielikylvyn ajatus toteutuu nykyisin myös Suomen kouluissa, joissa opetetaan maahanmuuttajalapsia suomen kielellä. Suomenkielisille lapsille Laurén pitää tärkeänä nimenomaan ruotsinkielistä kielikylpyä. Ruotsin kielen vaikutus näkyy Suomen historiasa ja nykyisyydessä, hän muistuttaa. "Ruotsinkielinen kielikylpy on paras, sillä Ruotsi, ruotsin kieli ja muut

Pohjoismaat ovat meitä lähellä. Ruotsin kieltä tarvitaan Suomessa sekä kanssakäynnissä Pohjoismaiden kanssa."

Kielikylvyn on todettu vaikuttavan positiivisesti lapsen kielelliseen kehitykseen. Ruotsinkielisessä kielikylvyssä olevat suomenkieliset lapset oppivat Laurénin mukaan tehokkaasti myös muita kieliä, joiden opetus pyritään aloittamaan jopa aiemmin kuin tavallisissa kouluissa. Tutkimusten mukaan myös kielikylpyoppilaiden suomen kieli on mielikuvitukseksikaampaa kuin tavallista koulua käyvillä oppilailla.

Ajatus kielikylvyn soveltamisesta suomalaisiin kouluihin sai mallia Quebecistä, jossa Laurén oli työmatkalla yhdessä vaimonsa kanssa. Kanadalainen kielikylpy loi pohjan nykyiselle Suomessa harjoitetulle kielikylpyopetukselle. Kanadassa ranskankielistä kielikylpyä on kehitetty ja sen vaikutuksia tutkittu 1960-luvulta lähtien. Suomessakin kielikylpy on kehittynyt parissakymmenessä vuodessa huimasti, eikä Suomen kansainvälistymisen vaikutusta kehitykseen voi vähätellä. "Nyt olemme tietoisempia monikielisyyden merkityksestä kuin 1980-luvulla", Laurén perustelee.

Kanadan-matkan jälkeenkin kielikylpyopetuksen kehittäminen on vienyt Laurénia Suomen ulkopuolelle. Hän on työskennellyt kansainvälisessä yhteistyössä muun muassa kanadalaisten, italialaisten ja espanjalaisten tutkijoiden kanssa. Laurén on muun muassa julkaissut aiheesta useita kirjoja ja lehtiartikkeleita, opastanut alalle uusia tutkijoita ja tiedottanut vanhempainyhdistyksiä kielikylpyopetuksesta.

Terminologian oikea suunta

Kielikylpytutkimuksen ohella Laurén on tehnyt työtä myös terminologisella tutkimuskentällä. Laurén tutustui terminologiseen tutkimukseen pohjoismaisella terminologian tutkijakurssilla 1970-luvulla. Ennen kurssia Laurén oli saanut esimakua terminologisesta työstä laadittuaan yhdessä kollegansa kanssa laskentatoimen kaksikielisen sanakirjan. Tutkijakurssin jälkeen Laurén piti opiskelijoilleen terminologiakurssin muutaman kerran. Ajatus terminologisen tutkimuksen tarpeesta kirkastui Laurénin mielessä erään kurssin aikana, jonka hän piti yhdessä filosofian professori *Ingmar Pörnin* kanssa. Tämän jälkeen hän on työskennellyt terminologian parissa muun muassa kirjoittaen terminologiaa käsitteleviä teoksia yhteistyönä tutkijakollegoiden kanssa.

Sanastokeskuksen hallitukseen Laurénia pyydettiin vuonna 1980, kun sana alkoi kiiriä miehen tekemästä työstä terminologian ja ammattikielen parissa. Hallituskautellaan hän tutustui myös Kansainvälisen standardisointijärjestö ISO:n työhön sekä terminologiseen työhön muissa Pohjoismaissa. Laurénin tutustuessa terminologiseen tutkimukseen 1970-luvulla terminologinen työ oli suurimmalta osin sanastojen laatimista. "Nykyisin alalla tehdään tutkimusta, ja teorian ja käytännön välillä toimii vastavuoroisuus. Uskon olevamme menossa oikeaan suuntaan", Laurén pohtii. Hän korostaa sekä teorian että käytännön tärkeyttä terminologisessa työssä, sillä ne toimivat yhdessä.

Laurénin yhteistyö terminologian ja kielten tutkijoiden kanssa on ollut monella tapaa aktiivista ja antoisaa. Laurén kuvailee itseään ihmiseksi, joka esimerkiksi konferensseissa pysyy innokkaasti mukana alusta loppuun ja osallistuu parhaansa mukaan niin luennoille kuin lounastauoillekin. "Juuri sosiaalisen yhdessäolon kautta saa pysyviä tutkijakontakteja sekä tehtäviä, jotka käytännössä merkitsevät työtä mutta myös hyviä ystävyssuhteita ympäri maailmaa", Laurén kertoo. Vaikka vapaa-ajan harrastuksia Laurénilla onkin vaelluksesta ja ulkoilusta musiikkiin ja taiteeseen, on työllä aina oma paikkansa. Laurénille tutkijan työ on jo itsessään palkitsevaa, eikä hän kykene erottamaan työtä ja vapaa-aikaa selkeästi toisistaan. Hän kiittelee tutkijan vapautta tehdä valintoja uransa suhteen ja kertoo, että tehtävää riittää jatkossakin. "Suunnitelmissani on tehdä suomenkielinen kirja ammattikielistä ja terminologiasta. Minulla on paljon muitakin suunnitelmia muun muassa kaunokirjallisuuden tiimoilta", hän paljastaa.

Christer Laurénin teos *Tidig inläring av flera språk. Teori och praktik* on ilmestynyt marraskuussa. Vaasan yliopiston julkaisemaa teosta voi tiedustella sähköpostitse osoitteesta tarja.salo@uwasa.fi.

Snart samlas Sveriges termer i en nationell termbank!

Anna-Lena Bucher

Den svenska regeringen beslutade våren 2006 att ge Terminologiscentrum TNC ett särskilt bidrag för att börja bygga upp en nationell termbank, den s.k. Rikstermbanken.

– En bra utformad och kvalitetssäkrad termbank kommer att bli ett effektivt verktyg för både företag och myndigheter samt för utvecklingen av nya IT-tjänster, sa dåvarande infrastrukturminister *Ulrica Messing* i en kommentar till beslutet.

Tanken är att Rikstermbanken ska innehålla terminologi av hög kvalitet från så många olika aktörer som möjligt, men även naturligtvis material ur TNCs egna ordlistor. Rikstermbanken ska huvudsakligen behandla den svenska begreppsvärlden, och svenskan kommer därför att stå i centrum. Men Rikstermbanken kommer även att innehålla term motsvarigheter på andra språk, däribland finska.

Bakgrund

Beslutet om upprättandet av en rikstermbank har föregåtts av diverse olika utredningar och förslag. TNC hade under åren 2002–2004 ett uppdrag från Näringsdepartementet att föreslå hur en utvidgad terminologisk infrastruktur för Sverige skulle kunna se ut. Arbetet mynnade ut i ett förslag om att den svenska terminologiska infrastrukturen krävde följande viktiga beståndsdelar:

- en terminologisamordningsfunktion på varje myndighet och företag i Sverige,
- en terminologiportal med information om terminologi,
- en allmänt tillgänglig rikstermbank (med ingång från portalen).

TNC underströk att en sådan rikstermbank dels borde vara en källa att fritt hämta terminologisk information ur, dels ett verktyg som skulle kunna underlätta arbetet för terminologer och andra.

I en rapport som det svenska Statskontoret gjorde 2004 om den pågående utvecklingen mot en sammanhållen elektronisk förvaltning, framhölls det att hela den offentliga sektorn måste samverka i större utsträckning än tidigare, öka informationsutbytet och brett sluta upp

kring gemensamma mål. Ett förslag till ett effektivare informationsutbyte mellan myndigheterna som man framhöll i rapporten var just, att den använda terminologin skulle vara entydig och överenskommen.

Regeringens proposition *Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället* som lades fram sommaren 2005 framhölls på flera ställen också vikten av terminologiskt utvecklingsarbete. I propositionen skrevs det bl.a. att "Terminologiarbete bidrar till ett väl fungerande språk inom samhällets alla områden och ökar effektiviteten inom och mellan olika specialistområden. En snabb samhällsutveckling kräver ett konstant arbete med att skapa och tillgängliggöra överenskomna terminologier inom allt fler områden. Enkel åtkomst av termer via Internet i en rikstermbank stöder en sådan utveckling."

Förslaget om en rikstermbank kom således fram i flera olika sammanhang under 2000-talets första år.

Vad har TNC gjort så här långt?

Den första frågan som uppkom när TNC fått beskedet – och pengarna – var vilken teknisk lösning som skulle användas för termbanken. TNC hade tidigare (med stöd från Vinnova) haft möjlighet att testa EU:s programvara för den nya institutionsgemensamma termbanken IATE. Den befanns vara intressant och lämplig också som programvara för en svensk rikstermbank, särskilt med tanke på vissa funktioner (t.ex. den distribuerade inmatningen och dess välutvecklade system för olika användare, behörigheter och validering). IATE är dock inte en kommersiellt tillgänglig programvara eller ett program med öppen källkod och därför har TNC fortsatt med en annan teknisk lösning, dock inspirerad av IATEs många bra funktioner. Förutom tekniken är naturligtvis innehållet det som har stått i fokus för arbetet: vilka terminologier skall tas med och hur skall dessa värderas? Tanken är att Rikstermbanken skall ge en god överblick över befintlig terminologi i Sverige, särskilt från myndighetshåll, och att terminologin skall ha en nivåklassning där materialet bedömts och validerats utifrån olika kriterier.

I Sverige i dag är det många myndigheter som i samband med utvecklingen mot den sammanhållna elektroniska förvaltningen inser att terminologin inom den egna myndigheten inte är entydig och klar. En del gör punktinsatser för att reda ut begreppen men ofta blir insatserna just punktinsatser och kvaliteten varierar. Organisationen för arbetet ser också väldigt olika ut. Den

Om författaren:

Anna-Lena Bucher är vd för Terminologisentrum TNC sedan 2000. Hon har dessförinnan arbetat vid TNC som terminolog i många år.

enda myndighet som har en klart uttalad terminologisamordningsfunktion med flera anställda terminologer är Socialstyrelsen. Där har man också byggt upp en egen termbank som är allmänt åtkomlig via deras webbplats [<http://app.socialstyrelsen.se/termbank>].

TNC har genom arbetet med Rikstermbanken velat inspirera fler myndigheter att inrätta en liknande terminologisamordningsfunktion, dvs. få dem att anställa en eller flera terminologer som har terminologisamordning som en viktig arbetsuppgift. Därför ordnade TNC tillsammans med Socialstyrelsen ett seminarium i oktober 2006 för ett tjugotal myndigheter. Under seminariet beskrevs hur terminologisamordning inom den offentliga sektorn skulle kunna se ut på ett överordnat plan (se faktarutan på nästa sida). Det visade sig att flera av de myndigheter som deltog i seminariet redan hade börjat, eller i alla fall hade planer på att börja, arbeta med terminologi på ett systematiskt vis. En del hade börjat fundera på vilken teknisk lösning de skulle välja för presentationen av det färdiga resultatet, andra hade börjat fundera på hur de skulle arbeta. TNC uppmanade deltagarna att fokusera på själva arbetet, och inte på tekniska lösningar för lagring och presentation av terminologiska data. Rikstermbanken skall på sikt kunna bli ett gemensamt verktyg för terminologiarbete och en plats där resultatet av detta arbete skall kunna lagras och konsulteras. Seminariet inspirerade – alla de närvarande ville gå hem och argumentera för införandet av en modell liknande Socialstyrelsens på deras respektive myndigheter.

Framtiden

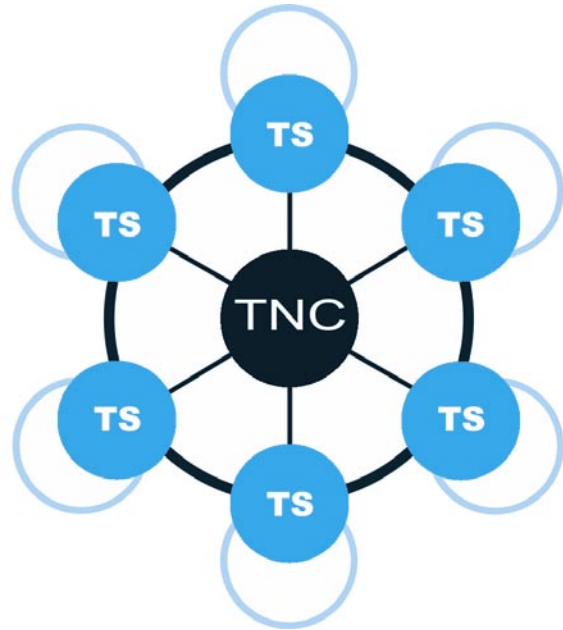
I februari 2007 skall TNC avlämna en första rapport samt redovisa en bedömning av hur andra aktörer kan tänkas medfinansiera driften av Rikstermbanken. Organisatoriskt kommer TNC att utgöra det sekretariat som är tänkt att sköta om inmatning, underhåll och förvaltning av Rikstermbanken i samarbete med ämnesexperter. Och på TNC ser vi fram emot det som en ny och spännande arbetsuppgift.

Terminologiamordning för Sveriges offentliga förvaltning föreslås ha följande överordnade modell:

TS står för terminologiamordning och inom varje myndighet bör det finnas en sådan funktion. Funktionen skall vara bemannad med minst en terminolog som har "terminologiamordning" som sin huvudfunktion vilket innebär att man bl.a.:

- inventerar terminologi som är specifik inom myndigheten,
- medverkar i harmonisering och samordning av olika terminologier, även myndighetsövergripande terminologi,
- hanterar enstaka frågor om termer och definitioner samt dokumenterar såväl frågor som svar,
- medverkar till att nya svenska termer tas fram för t.ex. EU-specifika begrepp,
- initierar projekt där terminologi inom mer eller mindre snäva delområden utreds,
- bildar termgrupper inom myndigheten,
- ser till att myndighetens terminologi finns lätt åtkomlig samt ansvarar för kontinuerlig uppdatering av det som är publicerat,
- deltar i nätverksaktiviteter.

Terminologen skall för sitt arbete etablera ett myndighetsinternt nätverk av olika experter som kan konsulteras i termfrågor. På bilden ovan illustreras detta av cirkelarna runt varje TS. Det skall också finnas ett myndighetsövergripande nätverk av olika – på sikt alla? – myndigheter i Sverige. Terminologicentrum TNCs roll i sammanhanget är att fungera som en spindel i nätet vilket bl.a. innebär att TNC erbjuder

utbildning till terminologiamordnarna men också till experterna. Även översiktliga orienteringar om terminologiarbetets *varför* och *hur* till alla på myndigheterna kan i många fall vara motiverade. TNC skall också ge metodstöd, konsultationer i enstaka termfrågor samt medverka aktivt i vissa terminologiprojekt. TNC skall också ansvara för förvaltning och drift av Rikstermbanken.

LIITY SANASTOKESKUKSEN JÄSENEKSI!

Sanastokeskus TSK:n jäseneksi voivat liittyä yhteisöjen lisäksi myös yksityishenkilöt. Jäsenetuna saat muun muassa Terminfon, kutsun jäsentilaisuuksiin, säännöllisesti kuulumisia Sanastokeskuksen toimistosta sekä palveluitamme alennettuun hintaan.

Lisätietoja ja jäsenyyshakemuksen saat TSK:n WWW-sivuilta osoitteessa <http://www.tsk.fi>.

Euroopan yhteisöjen asetukset kääntäjän haasteena

Hanna Westerlund

Suomen Euroopan yhteisöihin liittymisen jälkeen on yhteisön oikeudellisen aineiston laadusta käyty paljon keskustelua niin julkisuudessa kuin kielentutkijoidenkin keskuudessa. On puhuttu käännösten kautta Suomeen rautatuneesta EU-suomesta, jonka selkeydestä on esitetty monenlaisia mielipiteitä. Liittymisvaiheen laajamittainen käännöstyö tehtiin pienillä resursseilla, kiireellä ja yhteisöjen tekstien yhdenmukaisuuden vaatimusta noudattaen. Reilussa kymmenessä vuodessa kääntäjän työ on toki muuttunut ja apuvälineet parantuneet, mutta asetukset ovat jo asettuneet osaksi kotoista lainsäädäntöämme ja näin uudistaneet säädöskieltämme. Näitä uusia sanastollisia ulottuvuuksia ja uusia konventioita pyrin tutkimaan väitöskirjatutkimuksessani. Sen aineisto on koottu vuoden 1998 asetuksista, ja käyttämäni verrannaiskorpus sisältää Suomen lainsäädännön vastaavat osat samalta vuodelta.

Kun lähdetään mukaan uuteen kansainväliseen toimintaan, tulee kielenkäyttäjien yhteisöön väistämättä paljon uutta aineistoa. Uusia käsitteitä siirtyy kieleen kääntämisen kautta, kun tarvitaan vastineita kohdekieleessä ennestään vieraille termeille. Euroopan yhteisöjen tavoitteet ja syntyhistoria tuntien voidaan jonkin verran ennakoita, millaisia uusia tarkoituksia yhteistyö tuo tulevaisuudessa mukanaan. Voimme esimerkiksi ennustaa, että monenlaisista uusista talouselämään liittyvistä asioista säädetään jatkossakin entistä tarkempia asetuksia.

Tässä väitöskirjani aihetta sivuavassa artikkelissa luon lyhyen katsauksen siihen, miten paljon Euroopan yhteisöjen asetusten kieliaines poikkeaa Suomen lainsäädännöstä. Tarkastelen asetuksille tyypillisiä elementtejä keskittyen substantiiveihin, jotka ovat erikoiskielissä usein termejä ja joiden osalta on tärkeää, että niiden merkitys on tarkkaan rajattu ja yksiselitteinen.

Kirjoittajasta:

Hanna Westerlund on Helsingin yliopiston käännöstieteen laitoksen jatko-opiskelija, jonka tekeillä oleva väitöskirja tarkastelee Euroopan yhteisöjen asetusten leksikaalista tasoa kollokaation kautta.

Menetelmästä ja määristä

Menetelmänä olen tässä käyttänyt perusmuotoisiksi muutettujen aineistojen vertaamista keskenään. Aineistot normalisoitiin, kirjaimia sisältävät osat poimittiin, laskettiin, aakkostettiin ja lopuksi poistettiin toistot. Tuloksena olevat sanalistat sisältävät muun muassa lyhenteet ja vieraskielisen materiaalin. Eri kielellisten elementtien määrälliset osuudet arvioin analysoimalla muutaman otoksen tarkemmin, joten havainnot näiltä osin perustuvat oletukseen aineiston suhteellisesta tasaisuudesta eri elementtien esiintymistiheyksien suhteen.

Euroopan yhteisöjen asetusten 1,3 miljoonan sanan korpuksessa kielellisiä elementtejä on kaikkiaan noin 25 000 ja verrannaiskorpuksen noin 3,5 miljoonan sanan aineistossa lähes 44 000. Molemmissa aineistoissa esiintyviä elementtejä löytyy noin 11 000, joten EU-aineistossa uniikkeja elementtejä on reilut 14 000. Lukujen perusteella voi esittää muutaman yleisen havainnon aineiston tiiviyydestä. Ensinnäkin Euroopan yhteisöjen asetuksissa näyttäisi olevan käytössä hiukan laajempi sanasto kuin vastaavien alojen kotoisessa lainsäädännössämme. Tämän voivat selittää muun muassa säädösten piirissä olevien aihealueiden lisääntyminen tai erikoiskielessä haitallinen synonymia. Toiseksi suuri osa vuoteen 1998 mennessä käännettyjen asetusten kielellisestä materiaalista oli ennestään säädöskielessämme tuntematonta. Olen jakanut näitä uusia kielellisiä elementtejä aineistoni perusteella alla oleviin ryhmiin.

Vierasperäiset lainat ja vaihtoehdot elementit

EU on perinteisesti edellyttänyt teksteiltään yhdenmukaisuutta niin muodon kuin sisällönkin suhteen. Tämän vuoksi kääntämisestä tulee erityisen vaativa tehtävä, kun uudet yhteistyömuodot ja uudenlainen kansainvälinen toiminta luovat uusia käsitteitä kuvaavia termejä. Usein kääntäjä onkin päätenyt käyttämään vierassanaa, kun vastaavaa käsitettä ei kotoisesta erikoiskielestä ole löytynyt, eikä kotoisen vastineen kehittämiseen ole ollut aikaa. Näitä lainoja on Euroopan yhteisöjen asetuksissa suhteellisen paljon. Lukijalle ne eivät yleensä tuota päänvaivaa, koska niillä on usein selkeä tarkoite omassa kontekstissaan, ja käsite on tarkoin määritelty. Esimerkkejä tällaisista lainoista ovat muun muassa *akkreditointi*, *departementti*, *kollektiivi* ja *indikaattori*.

Toisinaan sattuu myös, että kotoinen ilmaisu olisikin ollut käytettävissä, kuten esimerkiksi termeille *fontti* ja

metodi. Näiden osalta kääntäjä kohtaa hankalan tilanteen: vastaavatko käsitteet toisiaan siinä määrin, että kotoista vastinetta voisi käyttää? Tarvitaan kontekstin analyysia, jotta turhat päällekkäisyydet voitaisiin välttää. *Metodi* esiintyy EU-aineistossa vain kerran, kun taas vastaava kotoinen *menetelmä* peräti 271 kertaa. Oletettavaa on, että metodi ei tule valtaamaan alaa lakikielessä, vaan kotoinen menetelmä tulee vallitsevaksi käännösvastineeksi.

Kääntäjän työhön tuovat oman vaikeutensa myös elementit, joista on käytössä kaksi eri versiota. Kun käännöksistä löytyy *inventari*-alkuisia ja toisaalta *inventointi*-alkuisia yhdyssanoja, on mietittävä, onko kyseessä kaksi eri käsitettä vai mahdollisesti synonyymia. Tällöin lakikielemme on saattanut rantautua turhaan kaksi samaa tarkoittavaa termiä, joista toinen yleensä joutuu väistymään tai sitten kieliyhteisö joutuu sietämään synonymian rasitteita. Esimerkiksi lainsäädännössämme jo vanhastaan esiintynyt *oikeushenkilö* on saanut käännöksissä seurakseen sekä *oikeushenkilöllisyyden* että *-henkilöyden*. Asetuksista löytyvät myös sanaparit *monumentti vs. muistomerkki* ja *myyntitoimi vs. myyntitoimenpide*. Edes kontekstin tutkiminen ei aina auta erottamaan termejä toisistaan:

Esimerkki: myyntitoimenpide vs. myyntitoimi

... hyödyntämisen tarkoituksessa suoritettu myyntitoimenpide muodostaa uutuudenesteen.

... verovelvollinen myy tavaran yksityishenkilönä, ja myyntitoimi jää arvonlisäverojärjestelmän ulkopuolelle.

Ymmärtämisen kannalta yksiselitteinen vastine olisi aina optimaalinen ratkaisu.

Yhdyssanat käännöskeinona

Kääntäjän kannalta helppo ratkaisu on luoda uusia termejä jo olemassa olevista elementeistä tai uudissanoista muodostamalla yhdyssanoja, joita aineistossa onkin ylivoimaisesti eniten, yli kolmasosa kaikista uusista elementeistä. Esimerkkinä mainittakoon *alkuperä-*, joka esiintyy molemmissa aineistoissa yhdyssanan määräiteosana elementeissä *alkuperämaa*, *-säntö* ja *-todistus*, mutta EU-aineistossa se muodostaa yhdyssanan 18 substantiivin kanssa, esimerkkeinä *alkuperäaines*, *-alue*, *-määritelmä*, *-nimitys*, *-jäsenvaltio*, *-tieto*, *-tila* ja *-valtio*. Myös pitkät yhdyssanat ovat käännöksille tyyppillistä kielellistä ainesta: *menettelynpäätämismuodollisuus* ja *menettelynasettamisilmoitus* ovat esimerkkejä elementeistä, joita ei Suomen lainsäädännöstä löytynyt.

Organisaatio ja talous

Toisinaan termillä on jo vakiintunut vastine, johon on yhteisöjen käännösyksikössä sitouduttu. Tällaiset termit ovat usein yhdyssanoja, joiden osat ovat kotoisia, mutta joiden yhdistelmiä ei ole aikaisemmin säädöskielesämme tavattu käyttää. Näiden läpinäkymättömien termien tulkinta onkin hankalaa ilman tietoa niiden sidoksisuudesta Euroopan yhteisöihin ja sen toimintaan organisaationa. Tällaisia termejä ovat muun muassa *alasektori*, *alueohjelma*, *ennakkovienti*, *huolehtimislaitos*, *itsevalvontaperiaate* ja *yhteistulkinta*.

Euroopan yhteisöissä säädetään paljon asetuksia myös jäsenvaltioiden talouteen liittyvistä asioista. Alan sanastoa onkin asetuksissa lähes neljännes koko aineistosta. Kiinnostava löydös on *käteisvirta*, joka näyttää syntyneen sanan *kassavirta* mallin mukaan. Muita säädöskielemme EU:n myötä tulleita termejä ovat *arvon-oikaisu*, *kartelli*, *kollektiivi*, *konsolidointi*, *konsortio*, *korivaluutta* ja *markkinaero*. Näiden osuus lainsäädännössämme lisääntyy uusien EU-asetusten säätämisen myötä jatkossakin.

Viitteitä säädöskielen nuortumisesta

Aineistosta löytää myös viitteitä siihen suuntaan, että Euroopan yhteisöjen lainsäädännön myötä oman kansallinen säädöskielemme saattaa ajan mittaan nuortua ja uudenaikaistua. Asetusten mukana lainsäädäntöömme päätyy nimittäin paljon uusia elementtejä, joita lainsäädännössämme ei vielä 1990-luvun loppuun mennessä tunnettu. Tällaisia usein vierasperäisiä, mutta suomalaisen yleiskieleen jo kotiutuneita termejä ovat muun muassa *innovaatio*, *impulssi* ja *intensiivisyys*.

Lopuksi

Euroopan yhteisöjen asetusten termien analyysi antaa aihetta olettaa, että Suomen lakikieli tulee muuttamaan niin sisällöllisesti kuin kielellisestikin. Termityöhön panostamalla ja kääntäjän apuvälineitä parantamalla voimme oleellisesti vaikuttaa lainsäädäntöömme selkeyteen ja tulkinnan yksiselitteisyyteen. Euroopan yhteisöjen lainsäädännön tutkimuksen toivon tuovan tähän valmiuksia ja uusia näkökulmia.

Pää kylmänä Afrikassa

Ennakkokäsitykset eivät aina osoittaudu oikeiksi. En olisi esimerkiksi etukäteen kuvitellut, että Etelä-Afrikassa haluaisin ostaa itselleni pipon. Neljä tuntia avojeepissä Krugerin luonnonpuistoalueella sai minut ja vaimoni kuitenkin pikaisille pipo-ostoksille, sillä sen verran oli viima tukkaamme tuivertanut. Elo-syyskuun vaihteessa kevät oli vasta aluillaan eteläisellä pallonpuoliskolla, ja safariretket tehtiin joko aamuvarhaisella tai illalla aurin-gonlaskun aikaan.

Akateemisempaa antia matkamme aikana edusti Etelä-Afrikan kääntäjäjärjestön, SATIn 50-vuotisjuhlaseminaari, joka pidettiin Johannesburgin yliopiston tiloissa. Juhlan ajankohta olikin sopiva, sillä parhaillaan vietetään Afrikan unionin julistamaa Afrikan kielten vuotta. Etelä-Afrikan tasavalta edustaa erinomaisesti maanosan kielten moninaisuutta, sillä maassa on vuodesta 1994 lähtien ollut 11 virallista kieltä.

Huolta Afrikan kielten asemasta ja tulevaisuudesta on kantanut muiden muassa *Neville Alexander*, kielten tutkija ja aktivisti, joka esiintyi pääpuhujana myös kansainvälisen kääntäjäjärjestön FIT:n maailmankongressista Tampereella viime vuoden elokuussa. Johannesburgissa pitämässään puheessa Alexander korosti jälleen, kuinka kääntäminen on keino vahvistaa afrikkalaisten kielten asemaa. Kääntämällä maailmankirjallisuutta Afrikan kielille pystytään välittämään tähän kirjallisuuteen sisältyviä ajatuksia ja tietoja uuteen ympäristöön. Eikä kysymys ole vain kaunokirjallisuudesta, vaan yhtä tärkeää on luoda eri tieteenalojen käsitteistöä afrikkalaiskielille. Valitettava tosiasia on, että afrikkalaisten opiskelijoiden on hyvin usein suoritettava korkeakouluopintonsa muulla kuin äidinkiellään. Neville Alexander onkin ehdottanut, että maisteriopintojensa aikana jokainen opiskelija joutuisi kääntämään jonkin alansa perustekstin kotikielelleen. Tämä olisi mainio keino kehittää eri tieteenalojen sanastoa Afrikan alkuperäiskielissä.

Afrikan kielten edistäminen vaatii ennen kaikkea ideologista näkemystä. Kansalliskieliä ei pidä nähdä takapajuisina ja toisarvoisina, vaan tasavertaisina maailmankielten kanssa. Kansalliskielten edistämiseksi tehdyistä ehdotuksista ehkä herttaisimmin on, että Afrikan eri kansat ryhtyisivät kääntämään omia lastentarinoitaan ja satujaan toistensa kielille. Näin luotaisiin yhteinen afrikkalainen tarinaperintö, joka välittyisi sukupolvelta toiselle ja olisi yhtä lailla tuttu kuin Tuhkimo tai Prinsessa Ruusunen meillä Euroopassa.

Ari Penttilä

Ari Penttilä on kääntäjä ja Sanastokeskus TSK:n hallituksen jäsen.

Virallisten kielten lukumäärän vuoksi myös monikielinen sanastotyö on Etelä-Afrikassa tärkeää – ja hyvin vaativaa. Ennen vuotta 1994 sanastotyö oli yleensä kaksikielistä, eli englannin ja afrikaansin välistä. Nykyistä, paljon laajempaa tehtäväkenttää hoitamaan on nimitetty Kansallisen kielipalvelun terminologiakoordinoinnin jaosto TCS (Terminology Coordination Section). Usein työ on aloitettava tieteenalojen peruskäsitteistä. Monia termiluetteloja on jo saatu aikaan, mutta järjestelmän hitaus ja byrokraattisuus on myös herättänyt arvostelua. Ehdotukset on kierrätettävä eri kansallisten kieliryhmien kuultavina, eikä yksimielistä näkemystä saavuteta aina niin nopeasti kuin kielenkäyttäjät toivoisivat ja tarve olisi.

Kuten arvata saattaa, yleisin lähtökieli eteläafrikkalaisessa termityössä on englanti. Englanti ei kuitenkaan ole maassa eniten puhuttu kotikieli. Vuoden 2001 väestölaskennan mukaan yleisin kotikieli oli zulu, jota puhui äidinkielenään 23,8 % väestöstä. Toisena tuli xhosa ja kolmantena afrikaans. Englanti sijoittui jaetulle viidennelle sijalle prosenttiosuudella 8,2.

Ovatko ajatukset Afrikan kielten noususta realistisia, vai jyräkö englanti pienet kielet niin Afrikassa kuin muuallakin? Tulevaisuus näyttää. Rohkaiseviakin esimerkkejä on olemassa. Lähetystyöntekijät ovat vuosien mittaan kääntäneet Raamatun tekstejä lukuisille alkuperäiskielille ratkoen samalla visaisia käsiteongelmia. Ottamatta kantaa toiminnan ideologiseen puoleen voi todeta, että kun on tahtoa ja asialleen omistautuneita ihmisiä, onnistuvat vaativatkin käännöshankkeet. On oltava valmis tuulettamaan ennakkokäsityksiä. Afrikasta ostettu pipo pitää pään lämpimänä myös Suomen pakasissa.

ISO:n terminologiakomitean kokoukset Kiinassa

Katri Seppälä

12

Jo yli 50 vuotta toimineen ISO/TC 37 Terminology and other language and content resources -komitean kokoukset pidettiin kuluvan vuoden elokuussa Pekingissä – aiemmin kokoukset on yhtä poikkeusta lukuun ottamatta järjestetty Euroopassa tai Pohjois-Amerikassa. Tämänkertaisen kokouspaikan valinnassa heijastuukin Aasian maiden osallistumisen kasvu, johon osaltaan on vaikuttanut myös komiteassa käsiteltävien aihealueiden laajeneminen perinteisen sanastotyön ulkopuolelle. Kokouspaikan lisäksi Aasian roolin vahvistuminen näkyi myös komitean johdon valinnassa: kaudella 2007–2009 puheenjohtajana jatkavan *Håvard Hjulstadin* (Norja) varahenkilöksi valittiin *Key-Sun Choi* Etelä-Koreasta. Jotta erilaiset kieli- ja kulttuurialueet tulisivat tasaveroisesti edustetuiksi, seuraavaksi toivotaankin, että toiminta laajenisi Aasian tapaan myös Afrikan maissa.

ISO:n teknisessä komiteassa 37 töitä tehdään neljän alakomitean lukuisissa työryhmissä. Vaikka vuosittaisiin kokouksiin varataan kokonainen viikko, joudutaan 5–6 työryhmän kokoukset silti järjestämään samanaikaisesti. Tästä syystä onkin hyvä, että kokousten tulokset tarjotaan viikon päätteeksi tiivistetyssä muodossa alakomiteoiden ja pääkomitean kokouksissa. Näin voidaan varmistaa, että kaikilla kokousedustajilla on mahdollisuus saada tietoa myös sellaisista kokouksista, joihin osallistuminen ei aikataulusyistä onnistu. Varsinaisten kansallisten edustajien kokouksiin osallistuu myös erilaisia organisaatioita, ns. liaison-jäseniä, ja tänä vuonna EAFT:n (European Association for Terminology) yhtenä edustajana oli mukana soveltavan kielitieteen yliassistentti *Anita Nuopponen* Vaasan yliopistosta. Kokoukset tuovat siis yhteen paljon asiantuntijoita eri puolilta maailmaa ja luovat hyvän mahdollisuuden ajatustenvaihtoon. Kiinan standardisoiomisjärjestön (China National Institute of Standardization, CNIS) hyvin suunnitellut ja toteutetut kokousjärjestelyt takasivat tänä vuonna kaikille hyvät työskentelyolosuhteet.

Sanastokeskus on ISO-työssä keskittänyt voimavarojaan sanastotyön perustandardien valmistelutyöhön osallistumiseen. Näistä *ISO 860 Harmonization of concepts and terms* tulee uudistusprosessissaan seuraavaksi siirtymään viimeiseen luonnosvaiheeseen (FDIS, final draft international standard) ja *ISO 704 Terminology work – Principles and methods* on sekin jo pian loppusuoralla, sillä äänestys FDIS-vaiheeseen siirtymisestä järjestettiin lokakuussa. Seuraavana urakkana tulee olemaan *ISO*

1087-1 Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application -standardin uudistaminen ja laajentaminen kattamaan TC 37:n kaikkien alakomiteoiden keskeiset käsitteet. Tämän vaativan projektin sanastoaineiston käsittelyssä tehtävästä vastaava työryhmä päätti ottaa käyttöön Tanskan sanastokeskuksen DANTERM-centretin (<http://www.danterm.dk>) kehittämän sanastohallinta- ja termipankkiohjelman i-Termin (ks. Terminfo 2/2006).

Vaikka TSK:n työ on toistaiseksi keskittynyt sanastotyön perustandardeihin, ei uusia aihealueita ole suinkaan unohdettu, vaan kehityksessä halutaan olla mukana alusta lähtien. Yksi esimerkki TC 37:n laajentuneesta toimintakentästä on viime vuonna aloitettu projekti Guidelines for applying concept modelling, joka tulee esittelemään UML:n (Unified Modeling Language) käyttöä käsitejärjestelmien mallinnuksessa. Koska mallinnuskielet kehittyvät voimakkaasti, aiheesta ei valmistella varsinaista standardia vaan tekninen spesifikaatio, joka voidaan myöhemmin muokattuna vahvistaa standardiksi. Mallinnusta ja ontologioita käsitellään myös vuonna 2001 perustetussa alakomiteassa 4, Language resource management, joka tulee tulevaisuudessa täydentämään aihetta käsittelevien standardien valikoimaa. Toinen esimerkki komitean työnsä laajuudesta on kielten nimien tunnusten standardisointi. Nykyisin vielä kaksiosainen *ISO 639 Codes for the representation of names of languages* on vähitellen laajenemassa kuusiosaiseksi ja pyrkii kattamaan kaikki maailman kielet variantteineen. Tänä vuonna työnsä aloitti myös uusi työryhmä Translation and interpretation processes, joka ottaa tehtäväkseen kääntämisen ja tulkkaukseen liittyvien standardien valmistelun ISO:n tasolla. Kyseiseen työryhmään SFS on nimennyt edustajakseen Suomen käännöstoimistojen liiton puheenjohtajan *Alfredo Spagnan*, joka on yhdessä *Liisa Laakso-Tammiston* (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto) kanssa osallistunut Suomen edustajana *SFS-EN 15038 Käännöspalvelut. Palveluvaatimukset* -standardin eurooppalaisen esikuvan sekä suomalaisen standardin valmisteluun.

Tietoa valmistuneista ja valmisteilla olevista ISO/TC 37:n standardeista on tarjolla TSK:n sivustolta löytyvien linkkien kautta kohdasta Palvelut > Sanastotyön menetelmien kehittäminen ja standardisointi, ja vastaamme myös komitean alan standardisointiin liittyviin kysymyksiin. Valmiita standardeja voi hankkia Suomen Standardisointiliitosta (www.sfs.fi).

Sanastotyön opas vihdoinkin suomeksi!

Sirpa Suhonen

Sanastotyön oppaita tiedustellaan Sanastokeskus TSK:sta aika ajoin, ja jo jonkin aikaa on ollut tarve julkaista ajan tasalla oleva sanastotyön opas suomen kielellä. Esimerkiksi Sanastokeskuksen *Sanastotyön käsikirja* (SFS-käsikirja 50) on 1980-luvun lopulta ja sen painos on loppunut jo kauan sitten.

Nyt julkaistava *Sanastotyön opas* on käännös vuonna 1997 ilmestyneestä *Heidi Suonuutin Guide to Terminology* -oppaasta. Sanastokeskus TSK:n pitkäaikaista johtajaa Heidi Suonuutia voidaan pitää aikansa merkittävimpänä terminologisen työn kehittäjänä Suomessa. Hän toimi TSK:n johtajana vuosina 1978–1993 ja kansainvälisen standardoimisjärjestön ISO:n terminologiakomitean puheenjohtajana vuosina 1991–1997. Suonuuti laati oppaansa aikoinaan englanniksi, koska sen kohde-ryhmä oli ensisijaisesti kansainvälisen standardisoinnin parissa työskentelevät. Opas on kuitenkin osoittautunut varsin käyttökelpoiseksi myös laajemmalle käyttäjäkunnalle, ja nyt se on vihdoinkin käännetty suomeksi. Aikaisemmin se on jo käännetty monelle muulle kielelle, muun muassa ruotsiksi ja islanniksi.

Sanastokeskus TSK:ssa oli jo pitemmän aikaa ollut haaveena kääntää Suonuutin laatima englanninkielinen opas suomeksi, koska suomenkieliselle oppaalle tuntui olevan tarvetta. Toisaalta mietittiin, että on turha aloittaa tyhjästä täysin uuden oppaan laatiminen, koska *Guide to Terminology* oli olemassa ja sen tiedot ja ohjeet pätevät edelleen sanastotyössä. Käännöstyö pystyttiin toteuttamaan nyt, koska saimme siihen tukea Alfred Kordelinin säätiöltä.

Suomenkielinen Sanastotyön opas poikkeaa hieman englanninkielisestä alkuperäisteoksesta ja seuraa pit-

kähti ruotsinkielistä käännöstä, jossa tehtiin joitakin muutoksia muun muassa siksi, että oppaan kohde-ryhmää laajennettiin, jotta se palvelisi paremmin muitakin kuin standardeja laativia tahoja. Sanastokeskus TSK on tehnyt oppaan suomenkielisen version yhteistyössä Heidi Suonuutin kanssa.

Sanastotyön opas opastaa käytännön sanastotyöhön. Sen tarkoituksena on toimia sanastotyön menetelmien ja periaatteiden "ensioppaana". Se soveltuu kaikille sanastojen tekijöille, esimerkiksi sanastotyöryhmän osallistujien käyttöön, oppimateriaaliksi sanastotyön kursseille tai sanastotyöstä muuten kiinnostuneille.

Sanastotyön opas neuvoo, miten käsiteanalyysi tulisi tehdä, mitä ovat käsitepiirteet ja millaisia käsitejärjestelmiä on olemassa. Se antaa ohjeita määritelmien laatimiseen ja varoittaa määritelmävirheistä. Se kertoo termeistä sekä käsitteiden ja termien harmonisoinnista. Opas esittelee sanastoprojektin vaiheet ja antaa ohjeita terminologisten tietojen esittämiseen. Oppaassa on runsaasti esimerkkejä muun muassa käsitesuhteista, määritelmistä ja graafisista käsitekaavioista.

Sanastotyön oppaassa on myös pieni sanastotyön sanasto, jossa on annettu suomen-, ruotsin- ja englanninkieliset termit 32 keskeiselle terminologia-alan käsitteelle. Opas sisältää luettelon tärkeimmistä kansainvälisistä sanastotyön standardeista sekä Nordtermin, pohjoismaisen terminologia-alan yhteistyöelimen, organisaatioiden yhteystiedot. Oppaan liitteenä on tiiviit ja selkeät ohjeet sanaston laatimiseksi.

Toivomme, että Sanastotyön opas kuluu sitä tarvitsevien käsissä!

13

SANASTOTYÖN OPAS avuksesi sanastotyössä

Sanastokeskus TSK ry on julkaissut suomeksi Heidi Suonuutin *Sanastotyön oppaan*. Teoksen voi tilata suoraan Sanastokeskuksesta.

Sanastokeskuksesta voi tilata myös teoksen englanninkielisen alkuperäisversion *Guide to Terminology* sekä ruotsinkielisen käännöksen *Terminologiguiden*.

Sanastokeskus TSK, puh. (09) 2709 1060, faksi (09) 608 859, s-posti tsk@tsk.fi.

Uusi pohjoismainen terminologian sanasto

Katri Seppälä

14

Vuonna 1989 julkaistu *Terminologins terminologi* oli pohjoismaisen terminologian alan yhteistyöorganisaation Nordtermin järjestyksessä toinen julkaisu. Oman alan sanaston määrittely on siis Nordtermissä katsottu tärkeimmäksi tehtäväksi heti organisaation sääntöjen kirjaamisen jälkeen – luohan sanasto osaltaan pohjaa toimivalle viestinnälle. Sanaston 81 käsitettä on määriteltä rotsiksi ja termikielinenä ovat ruotsin ohella pohjoismaisista kielistä islanti, norja, suomi, tanska sekä lisäksi englantia, ranska ja saksa.

Vaikka terminologian ja sanastotyön peruskäsitteet eivät ole suuresti vuosien mittaan muuttuneet, ajatus *Terminologins terminologi* -sanaston tarkistamisesta ja uudistamisesta oli ollut jo pitkään esillä ennen kuin projekti alkuvuodesta 2005 saatiin käynnistettyä. Kuten niin usein, projektin käynnistämisen kannalta ratkaisevana tekijänä oli raha eli tässä tapauksessa Pohjoismaisen ministerineuvoston Nordplus språk -ohjelmasta saatu projektirahoitus.

Projektia koordinoi Terminologicentrum TNC Ruotsista ja siihen osallistui Nordtermin jäseniä kaikista yhteistyöorganisaation jäsenmaista ja kielialueilta. Projektin pohja-aineistona käytettiin Nordtermin oman sanaston lisäksi erityisesti kansainvälisen standardisointijärjestön ISO:n terminologiakomitean (TC 37) laatimaa vuonna 2000 julkaistua sanastostandardia *ISO 1087-1 Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*. Suomessa työtä koordinoi Sanastokeskus TSK ja lausuntovaiheessa kommentteja antoivat TSK:n lisäksi valtioneuvoston kanslian kielipalvelu sekä soveltavan kielitieteen yliassistentti Anita Nuopponen Vaasan yliopistosta.

Selvitykset eivät johtaneet suuriin muutoksiin sanaston käsitevalikoimassa, mutta käsitteiden määrittelyä tarkistettiin monissa kohdin, ja aineistoon lisättiin havainnollistavia esimerkkejä. Kaikkien käsitteiden määrittelystä ei suinkaan oltu aivan yksimielisiä, mutta keskustelujen kautta löydettiin kuitenkin kompromissiratkaisuja. Uuteen *Terminologins terminologi på nordiska* -sanastoon koottiin lopulta 76 terminologiaan ja sanastotyöhön liittyvää käsitettä, jotka määriteltiin islanniksi, kirjanorjaksi, ruotsiksi, suomeksi ja tanskaksi. Termivastineet sanastoon kerättiin edellä mainittujen kielten lisäksi myös englannin, fäärin, grönlannin, ranskan, uusnorjan ja pohjoissaamen kielillä. Lisäksi käsitteistö kuvattiin myös käsitejärjestelmäkaavioiden avulla. Eriki-

listen aineistojen yhdenmukaisen tallentamisen välineeksi valittiin Tanskan sanastokeskuksen DANTERMcentretin kehittämä i-Term-ohjelma.

Nordterm tulee julkaisemaan *Terminologins terminologi på nordiska* -sanaston kokonaisuudessaan, mutta TSK on ehtinyt hieman edelle ja koostanut aineistosta suomalaisen version, *Terminologian sanaston*. Se julkaistaan TSK:n sivustolla PDF-muodossa, jotta sanasto saatettiin mahdollisimman laajaan käyttöön. Sanaston suomalaiseen versioon sisältyvät kaikkien pohjoismaisen sanaston käsitteiden määrittelyt suomeksi ja ruotsiksi. Termikielinenä ovat edellä mainittujen lisäksi englantia ja ranska, ja käsitejärjestelmäkaaviot ovat mukana suomenkielisinä. Sanaston lähdekielenä on ruotsi, mutta suomenkielistä osiota ei ole kokonaisuudessaan tuotettu kääntämällä, vaan muun muassa esimerkit poikkeavat osittain lähdekielen esimerkeistä. Sanasto soveltuu esimerkiksi terminologian ja sanastotyön opetuksen tueksi.

Poimintoja Terminologian sanastosta

käsite

sv begrepp *n*
en concept
fr concept *m*; notion *f*

tiedon yksikkö, joka muodostuu *käsitepiirteiden* ainutkertaisesta yhdistelmästä

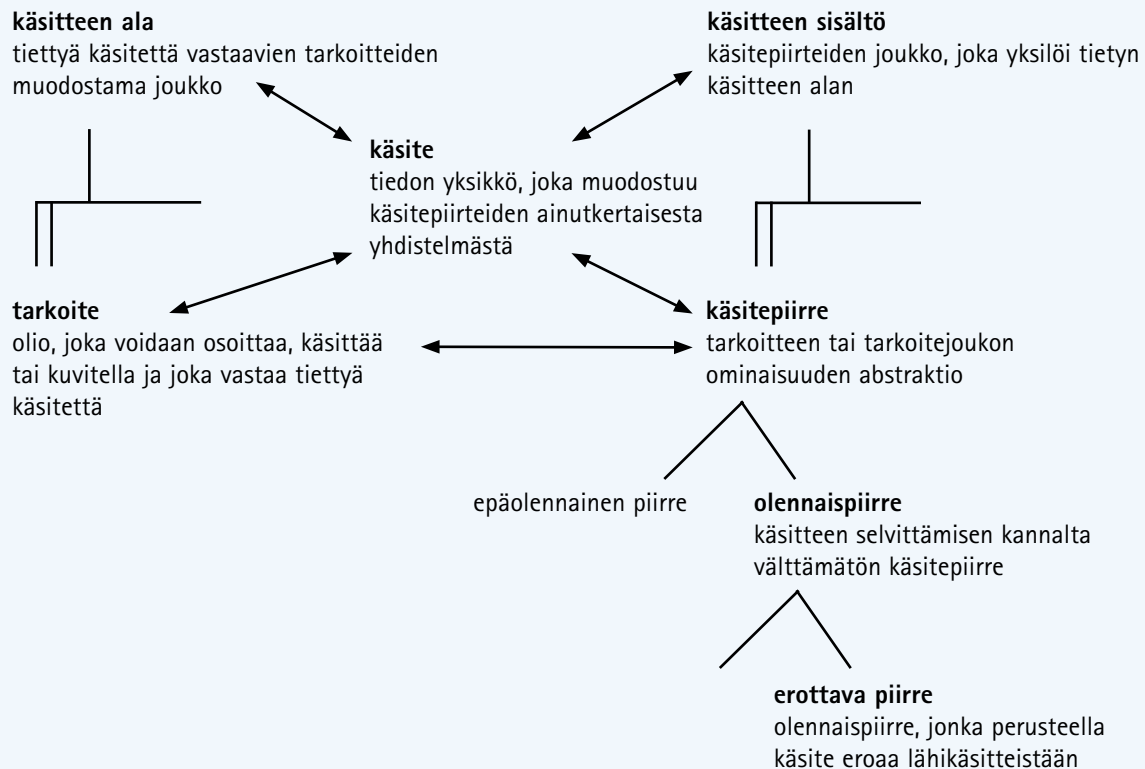
Käsitteitä käytetään tiedon jäsentämiseen. Käsitteet eivät välttämättä ole kielisidonnaisia, mutta yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaiset tekijät vaikuttavat usein erilaisen käsitejaon syntymiseen eri kielissä. Kaikille käsitteille ei välttämättä ole vakiintunut niitä vastaavaa kielellistä ilmausta.

käsitteen ala; käsitteen ekstensio; ekstensio

sv extension; begreppsomfång *n*
en extension
fr extension *f*

tiettyä *käsitettä* vastaavien *tarkoitteiden* muodostama joukko

Terminologiaa (2) käsittelevässä kirjallisuudessa käsitteen ala määritellään joskus myös käsitteen kaikkien hierarkkisten alakäsitteiden joukoksi.

Kaavio. Käsite ja konseptipiirteet

tarkoite

mieluummin kuin: objekti
sv referent
en object
fr objet *m*

olio, joka voidaan osoittaa, käsittää tai kuvitella ja joka vastaa tiettyä *käsitettä*

Tarkoitteet voivat olla konkreettisia (moottori, paperi), abstrakteja (koordinaatti, tasapaino) tai keksittyjä (yksisarvinen).

käsitteen sisältö; käsitteen intensio; intensio

sv intension; begreppsinnehåll *n*
en intension
fr compréhension *f*

käsitepiirteiden joukko, joka yksilöi tietyn *käsitteen alan*

käsitepiirre

sv kännetecken *n*
en characteristic
fr caractère *m*

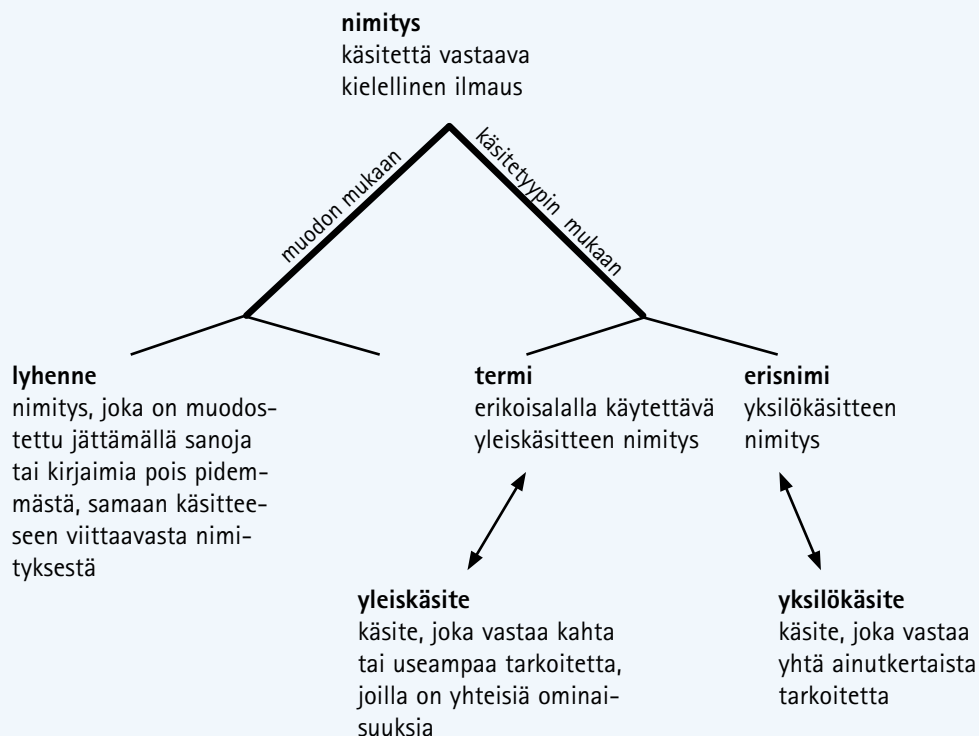
tarkoitteen tai *tarkoitejoukon* ominaisuuden abstraktio
Käsitepiirteitä käytetään *käsitteiden* kuvaamisessa.

olennaispiirre; olennainen käsitepiirre

sv väsentligt kännetecken *n*
en essential characteristic
fr caractère *m* essentiel

käsitteen selvittämisen kannalta välttämätön *käsitepiirre*

Se mikä katsotaan olennaiseksi ja mikä epäolennaiseksi käsitepiirteeksi riippuu paljolti siitä, mikä käsitejärjestelmä halutaan esittää ja mille kohderyhmälle määritelmä on tarkoitettu.

Kaavio. Termit

erottava piirre; erottava käsitepiirre

sv särskiljande kännetecken *n*
en delimiting characteristic
fr caractère *m* distinctif

olennaispiirre, jonka perusteella *käsite* eroaa lähikäsitteistään

Esimerkiksi erottavaa piirrettä selkänöjä voidaan käyttää erottamaan vieruskäsitteet 'nojatuoli' ja 'jakkara' toisistaan.

yleiskäsite

sv allmänbegrepp *n*
en general concept
fr concept *m* général

käsite, joka vastaa kahta tai useampaa *tarkoitetta*, joilla on yhteisiä ominaisuuksia

Esimerkiksi: 'moottori', 'meri' ja 'lahjakkuus'.

yksilökäsite

sv individualbegrepp *n*
en individual concept
fr concept *m* unique

käsite, joka vastaa yhtä ainutkertaista *tarkoitetta*
Yksilökäsitteisiin viitataan *erisnimillä* kuten 'Jupiter' ja 'Itämeri'. *Sanastotyössä* käsitellään yksilökäsitteitä melko harvoin.

nimitys

sv benämning
en designation
fr désignation *f*

käsitettä vastaava kielellinen ilmaus

Sanastotyössä käsitellään kolmen tyyppisiä nimityksiä: *termejä*, *erisnimiä* ja symboleja.

lyhenne

sv förkortning
en abbreviation
fr abréviation *f*

nimitys, joka on muodostettu jättämällä sanoja tai kirjaimia pois pidemmästä, samaan *käsitteeseen* viittavasta nimityksestä

Suomen kielessä on esimerkiksi seuraavanlaisia lyhenteitä: loppulyhenteitä kuten puh. (puhelin), s. (sivu/sivut); sisälyhenteitä kuten klo (kello), tsto (toimisto); koostelyhenteitä kuten lk. (luokka), vrt. (vertaa) ja lyhennesanoja kuten sotumaksu (sosiaaliturvamaksu), Kela (Kansaneläkelaitos).

erisnimi; propri

sv egennamn *n*; proprium *n*
en appellation; name
fr appellation *f*; nom *m*

yksilökäsitteen nimitys

Erisnimet kirjoitetaan yleensä suurella alkukirjaimella. Esimerkiksi: Jupiter ja Itämeri.

termi

sv term
en term
fr terme *m*

erikoisalalla käytettävä *yleiskäsitteen nimitys*

Esimerkiksi hakkuu-termi viittaa metsänhoidon alaan kuuluvaan yleiskäsitteeseen.

erikoisala

sv fackområde *n*
en subject field; domain
fr domaine *m*

ala, joka vaatii erikoisosaamista

Erikoisala rajataan määrätarkoituksen mukaan.

erikoiskieli

sv fackspråk *n*
en special language; language for special purposes; LSP;
language for specific purposes
fr langue *f* de spécialité; LSP *f*

kielimuoto, jota käytetään viestinnässä tietyllä *erikoisalalla*

Erikoiskielen tunnusmerkkejä ovat erityisen *termistön* lisäksi tietyt tyylilliset ja syntaktiset piirteet.

termistö

mieluummin kuin: terminologia (1)
sv terminologi (1)
en terminology (1)
fr terminologie *f* (1)

tiettyyn *erikoiskieleen* liittyvien *nimitysten* joukko

nimistö

sv nomenklatur
en nomenclature
fr nomenclature *f*

termistö, joka on muodostettu systemaattisesti ennalta sovittujen nimeämissääntöjen mukaan

Nimistöjä luodaan esimerkiksi biologian, lääketieteen, fysiikan ja kemian *erikoisaloille*.

terminologia (2); terminologiaoppi

sv terminologilära; terminologi (2)
en terminology (2); terminology science
fr terminologie *f* (2); science *f* de la terminologie

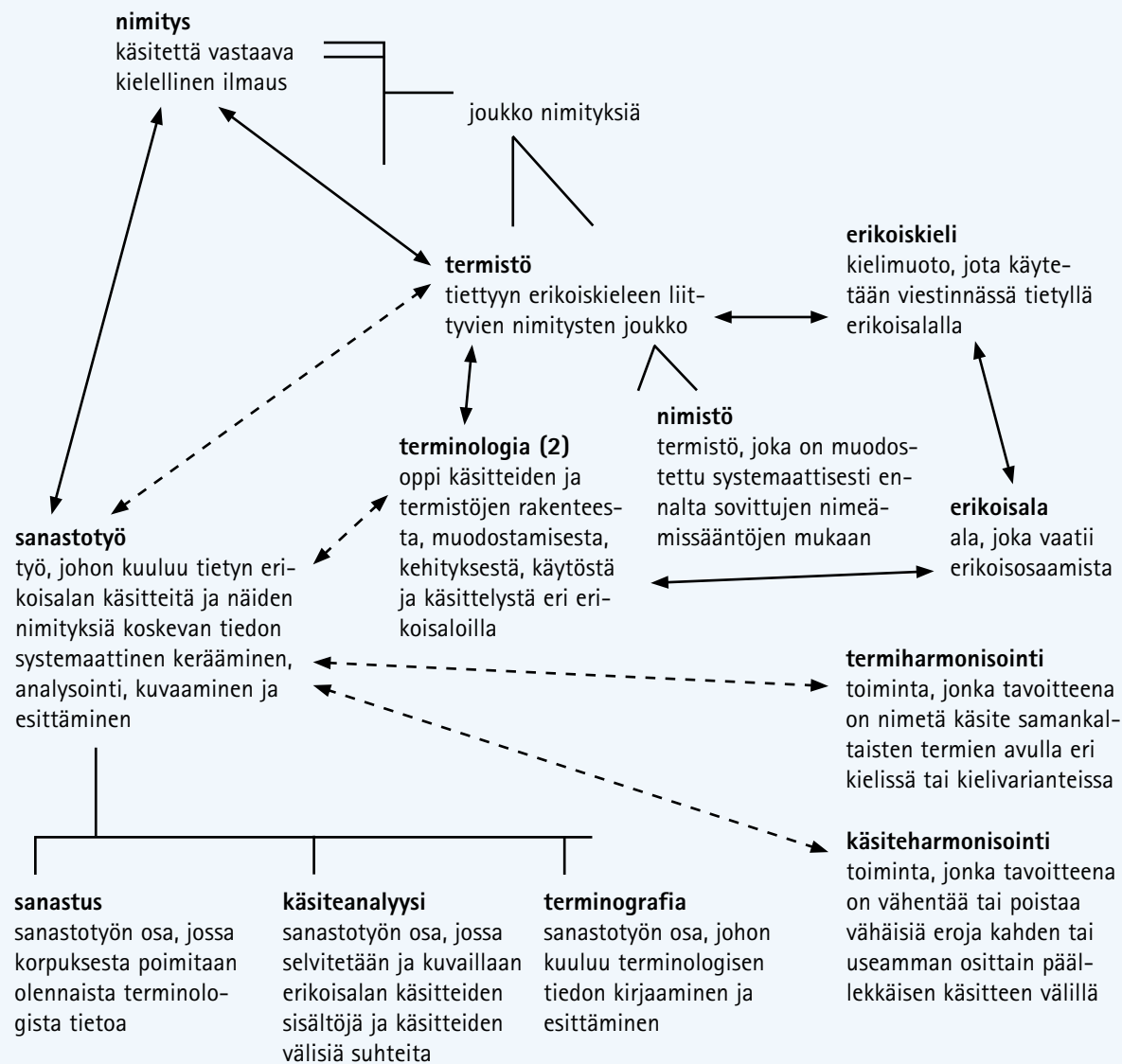
oppi *käsitteiden* ja *termistöjen* rakenteesta, muodostamisesta, kehityksestä, käytöstä ja käsittelystä eri *erikoisaloilla*

sanastotyö; terminologinen työ

sv terminologiarbete *n*; terminologiskt arbete *n*
en terminology work
fr travail *m* terminologique

työ, johon kuuluu tietyn *erikoisalan käsitteitä* ja niiden *nimityksiä* koskevan tiedon systemaattinen kerääminen, analysointi, kuvaaminen ja esittäminen

Sanastotyö perustuu *terminologiaan* (2) ja koostuu usein monista työvaiheista, joita ovat esimerkiksi *sanastus*, *käsiteanalyysi*, määritelmien kirjoittaminen, sopivien nimitysten valinta ja *termistön* esittäminen terminologisena sanastona tai termi-tietokantana.

Kaavio. Sanastotyö

sanastus

sv excerpering
en term excerption
fr dépouillement *m* terminologique

sanastotyön osa, jossa korpuksesta poimitaan olennaista terminologista tietoa

Sanastuksessa kerätään erityisesti *termejä* ja määritelmiä.

käsiteanalyysi

sv begreppsanalys
en concept analysis
fr analyse *f* de concepts

sanastotyön osa, jossa selvitetään ja kuvaillaan *erikoisalan käsitteiden* sisältöjä ja käsitteiden välisiä suhteita

terminografia

sv terminografi
en terminography
fr terminographie *f*

sanastotyön osa, johon kuuluu terminologisen tiedon kirjaaminen ja esittäminen

käsiteharmonisointi

sv begreppsharmonisering
en concept harmonization
fr harmonisation *f* des concepts

toiminta, jonka tavoitteena on vähentää tai poistaa vähäisiä eroja kahden tai useamman osittain päällekkäisen *käsitteen* välillä

Käsiteharmonisointi voi kohdistua yhden kielen eri aihepiirien tai eri kielten käsitteisiin.

termiharmonisointi

sv termharmonisering
en term harmonization
fr harmonisation *f* des termes

toiminta, jonka tavoitteena on nimetä *käsite* samankaltaisten *termien* avulla eri kielissä tai kielivarianteissa

Termiharmonisoinnin tuloksena voi olla esimerkiksi se, että termit kahdessa kielessä ilmentävät samoja tai samankaltaisia *käsitepiirteitä* tai että termien kirjoitus- tai äänneasu muistuttaa toisiinsa. Kyse voi olla myös erikielisten termien vastaavuuden tai kielivarianttien välisen synonymian vakiinnuttamisesta.

Tilaa nyt päivitetty merkki- ja numeroilmausten Kielikello!

Kielikellossa 2/2006 esitetään suosituksia merkkien ja numeroiden käytöstä. Lukuisat esimerkit opastavat kirjoittajaa löytämään vastauksen esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia ovat lainausmerkkien ja repliikkiviivan käytön erot?
- Miten merkitään viiva erisnimeen?
- Mihin käytetään puolipistettä?
- Miten laaditaan luettelo?
- Mikä on vino- ja kenoviivan ero?
- Miten numeroita taivutetaan?
- Miten erikoismerkkejä (et, ät jne.) ja vieraisiin kirjaimiin liittyviä tarkkeita (', ~, °, ~, ~, ~) käytetään?
- Kuinka merkitään puhelinnumerot ja sähköpostiosoitteet?
- Miten viitataan sähköisiin lähteisiin?

Kaksikielisessä Suomessa on hyvä tuntee myös suomen ja ruotsin kielen merkintäseikkoja koskevat erot. Niistä tässä Kielikellossa on erillinen artikkeli.

Tilaa nyt tuhti paketti täydennettyjä ja päivitettyjä merkkeihin ja numeroilmauksiin liittyviä kirjoitusohjeita!

Kielikello-lehden neljä numeroa vuodessa
• kestotilauksena 30 € (laskutusväli 12 kuukautta) • määräaikaistilauksena 35 € (kesto 12 kuukautta)
• irtonumero 8,50 € (+ postituskulut 3,40 €)

Toivotamme jäsenillemme, yhteistyökumppaneillemme ja kaikille Terminfon lukijoille oikein tunnelmallista joulua ja menestyksestä uutta vuotta 2007!

Vi önskar våra medlemmar, samarbetspartner och alla Terminfos läsare en riktigt stämningsfull jul och ett framgångsrikt nytt år 2007!

We wish our members, partners and all Terminfo readers merry Christmas and a successful new year 2007!

Wir wünschen unseren Mitgliedern, Kooperationspartnern und allen Lesern von Terminfo frohe Weihnachten und ein erfolgreiches neues Jahr 2007!

Nous souhaitons à nos membres, coopérateurs et tous les lecteurs de Terminfo un joyeux Noël et une très bonne année 2007 !

*Termiharava-palstalla
käsitellään ajankohtaisia
tai ongelmallisiksi
osoittautuneita termejä.
Lukijat voivat lähettää
lehden toimitukselle
ehdotuksia sopivista
aiheista.*

– *planeetta ja kääpiöplaneetta*

Kansainvälinen tähtitieteellinen unioni IAU pääsi elokuun lopussa yhteisymmärrykseen *planeetta*-käsitteen uudesta määritelmästä ja kehitti uuden käsitteen *kääpiöplaneetta*.

Planeetaksi (engl., ruots. *planet*) kutsutaan uuden määritelmän mukaan Aurinkoa kiertävää taivaankappaletta, joka hallitsee omaa kiertorataansa ja jonka massa on riittävän suuri, että sen oma painovoima riittää muokkaamaan kappaleen suunnilleen pallonmuotoiseksi.

Myös kääpiöplaneetta (engl. *dwarf planet*, ruots. *dvärgplanet*) on Aurinkoa kiertävä kappale, joka on riittävän suuri, että sen oma painovoima riittää muokkaamaan kappaleen suunnilleen pallonmuotoiseksi. Kääpiöplaneetat eroavat planeetoista siten, että niiden kiertoratojen läheisyydessä voi liikkua muitakin merkittävän kokoisia kappaleita. Kääpiöplaneetta ei saa myöskään olla minkään planeetan kuu. IAU:n tekemän päätöksen myötä Plutoa ei enää kutsuta planeetaksi, vaan se on kääpiöplaneetta.

– *vasikallinen ovi*

Termipalvelusta tiedusteltiin termiä *vasikallinen ovi*. Vasikallinen ovi tarkoittaa pariovea, jonka toista puoliskoa käytetään aktiivisesti ja toista avataan harvoin.

Harvemmin avattavaa puoliskoa kutsutaan *vasikkaoveksi*. Vasikkaovesta on käytetty myös termejä *vasikka* ja *passiiviovi*.

Englanniksi parioven puolikkaista käytetään ainakin termejä *inactive leaf* tai *inactive door* (vasikkaovi) ja *active leaf* tai *active door*.

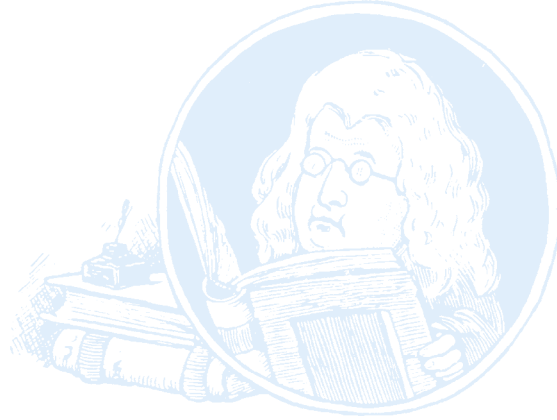
– *RFID*

Tiedonkeruun automaatio saattaa ottaa muutaman vuoden sisällä aimo harppauksen eteenpäin RFID-tekniikan yleistyessä. *RFID* on lyhenne englanninkielisestä termistä *radio frequency identification*, suomeksi radiotaajuinen etätunnistus, ja se merkitsee joukkoa erilaisia etätunnistustekniikoita, joiden avulla voidaan tunnistaa haluttuja kohteita radiosignaaleja käyttäen. RFID-järjestelmä koostuu kohteeseen kiinnitettävästä tunnisteesta, lukijasta, tietojärjestelmästä ja taustajärjestelmästä.

Käytännössä RFID korvasi nykyiset tiedonlukujärjestelmät, kuten hyvin yleistyneen viivakoodin. Siinä missä viivakoodin luku tapahtuu tarkoin kohdennetulla, pienellä alueella, RFID mahdollistaa tuotetietojen luvun laajemmalla alueella. RFID-tekniikan uskotaan voivan tehostaa esimerkiksi tavaroiden toimitusketjun toimintaa, jossa vaaditaan kohteiden ripeää ja tehokasta tunnistusta. Ainakin teoriassa RFID mahdollistaisi tiedon siirtymisen täysin automaattisesti tunnisteesta lukijaan, korvaten manuaalista työtä vaativan tiedonluvun.

RFID:tä on mahdollista hyödyntää myös esimerkiksi ihmisten tunnistamiseen. Kuitenkin erityisesti logistiikan, varaston- ja omaisuudenhallinnan, tuotannonohjauksen ja automaation uskotaan hyötyvän RFID-tekniikasta lähitulevaisuudessa. RFID ei ole terminä tai ajatuksena aivan uunituore, vaan siitä on jo luotu sovelluksia eri tahojen käyttöön.

RFID-tekniikkaa voidaan käyttää yhtenä älypakkaustekniikan alalajina. *Älypakkauksella* tarkoitetaan älykäässä jakeluketjussa havainnoivaa, itsensä paikantavaa pakkausta, jonka optiset ja sähköiset osat välittävät tietoa tuotteesta.

- *Eka oikea suomen kielen sanakirjani*

Anne Saarikallen ja Johanna Suomalaisen laatima *Eka oikea suomen kielen sanakirjani* on 6–10-vuotiaille koululaisille suunnattu teos, joka perehdyttää lapsen sanakirjan käyttöön.

Sanakirja sisältää lähes neljä tuhatta hakusanaa, joista suurin osa liittyy lasten jokapäiväiseen elämään ja ennestään tuttuihin aihepiireihin.

Sanojen määritelmät on annettu kokonaisina lauseina, jotta sanakirjaa käyttävä lapsi oppisi, millaisessa yhteydessä sanaa käytetään ja kuinka se taipuu. Sanakirjan alkusivuilla opastetaan yksityiskohtaisesti, kuinka sanakirjaa käytetään. Sanakirjan lopusta löytyy kaksi liitettä, joissa listataan Euroopan valtiot ja pääkaupungit sekä muun muassa numeroiden ja mittayksiköiden kirjoitusasut. Sanakirja on ulkoasultaan selkeä ja sivuja täydentävät värikkäät piirroset.

Sanakirjan ohella on julkaistu myös lasten puuhavikko, joka sisältää monipuolisia suomen kieleen liittyviä tehtäviä sekä lyhyen suomen kieliopin. Tekijöiden ajatuksena on, että tehtävien apuna lapsi voi käyttää *Ekaa oikeaa suomen kielen sanakirjaa* ja näin oppia lisää sanakirjan käytöstä.

Sanakirjaa ja puuhavikkoa myydään kirjakaupoissa noin 50 euron yhteishintaan.

Anne Saarikalle & Johanna Suomalainen
Eka oikea suomen kielen sanakirjani
Gummerus, Helsinki 2005. 539 s.
ISBN 951-20-6603-3

Anne Saarikalle & Johanna Suomalainen
Eka oikea suomen kielen sanakirjani – Puuhavikko
Gummerus, Helsinki 2005. 40 s.
ISBN 951-20-6604-1

- *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*

Ruotsin Akademia on julkaissut 13. uudistetun painoksen sanakirjasta *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*.

Sanakirjan pääpaino on aina ollut oikeinkirjoituksen ohjaamisessa, mutta uuden painoksen on tarkoitus toimia hyvän ruotsin ohjenuorana myös muun muassa sanojen taivutuksen ja ääntämisen osalta. Sanakirja pyrkii toisaalta vahvistamaan vakiintunutta kielenkäyttöä ja toisaalta ohjaamaan tulevaisuuden kielenkäyttöä toivotun suuntaan.

Sanakirjan uudessa painoksessa on mukana 125 000 sanaa, joista 10 500 on uutta. Uuden painoksen uutuuksena on uusien sanojen lisäksi epäsäännöllisten sanamuotojen ottaminen hakusanoiksi. Kaikille sanoille on annettu sanaluokka ja yhdyssanoja lukuun ottamatta myös taivutusohje. Tarvittaessa sanalle on annettu ääntämisohje ja merkitty sen käyttöala. Osa sanoista on määritelty ja joistakin sanoista on myös käyttöesimerkkejä.

Sanakirja soveltuu ruotsia äidinkielenään puhuvien lisäksi mainiosti myös muille ruotsia osaaville. Ruotsia toisena kotimaisena tai vieraana kielenä puhuvien joukossa sanakirjan käytettävyyttä parantaisi kuitenkin huomattavasti, jos suurempi osa sanoista olisi määritelty.

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket – sanakirjaa myydään kirjakaupoissa noin 30 euron hintaan.

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket
Svenska Akademien, Stockholm 2006. 1130 s.
ISBN 91-7227-419-0

- *Venäläis-suomalainen talouden ja kaupan sanakirja*

Igor Fagradiantsin laatima *Venäläis-suomalainen talouden ja kaupan sanakirja* sisältää yli 52 000 venäjänkielistä termiä ja yli 130 000 suomenkielistä vastinetta tai selitystä. Teos on laajin tähän mennessä ilmestynyt talouden ja kaupan alan venäläis-suomalainen sanakirja.

Sanakirja koostuu talous- ja finanssisanastosta, sisältäen lisäksi tuoreempaa sanastoa muun muassa liike-elämän, kirjanpidon ja tilinpäätöksen, sähköisen kaupan käynnin ja verotuksen aloilta. Sanastossa esiintyy myös yritys juridiikkaan ja liike-elämään kuuluvaa käsitteistöä.

Tarvittaessa termeille annetaan kontekstiesimerkkejä ja lisäselityksiä, jotta sanan käytön ja merkityksen ymmärtäminen olisi lukijalle helpompaa. Nykyvenäjän kaupallisen alan termistö sisältää tekijän mukaan runsaasti anglismeja, minkä vuoksi termeille annetaan sanastossa usein myös englanninkieliset vastineet.

Sanakirjan loppuun on liitetty luettelo useimmin käytetyistä kirjanpidon, pankkitoimen ja verotuksen lyhenneistä sekä niiden merkitykset venäjäksi.

Venäläis-suomalainen talouden ja kaupan sanakirja on myynnissä kirjakaupoissa noin 135 euron hintaan.

Igor Fagradiants
Venäläis-suomalainen talouden ja kaupan sanakirja
Ruslania Books, Helsinki 2006. 980 s.
ISBN 951-97819-4-3

- *Kielitoimiston sanakirja*

Kielitoimiston sanakirja on ilmestynyt myös painettuna versiona. Kolmiosainen *Kielitoimiston sanakirja* pohjautuu kaksi vuotta sitten ilmestyneeseen sähköiseen *Kielitoimiston sanakirjaan*.

Kielitoimiston sanakirja antaa tietoa sanojen merkityksistä, käyttötavoista, tyylisävyistä ja oikeinkirjoituksesta. Kirjaan sisältyvät kielenhuollon uusimmat suositukset ja 2000-luvun alun uudissanat. *Sanakirjassa* on lähes 100 000 hakusanaa ja runsaasti esimerkkejä sanojen käytöstä.

Painettuun laitokseen on tehty jonkin verran lisäyksiä ja muutoksia: kokonaan uusia sana-artikkeleita on runsaat 300 ja vanhoista artikkeleista on muokattu noin 2 500. *Sanakirjan* uusia sanoja ovat muun muassa *bio-uhka, hoitotakuu, kotoistus, kvartaalitalous, stailata*

ja *tuotesijoittelu*. Paikannimistä tietoa antava *Asutusnimihakemisto* ei sisälly painettuun versioon.

Kielitoimiston sanakirja on myynnissä kirjakaupoissa ja sitä voi tilata myös suoraan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta (s-posti julkaisumyynti@kotus.fi, puh. 09-731 5230). *Sanakirja* maksaa noin 80 euroa.

Kielitoimiston sanakirja, osat 1-3
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki 2006.
ISBN 952-5446-20-4 (koko teos)

- *Ruotsalais-suomalais-ruotsalainen urheilusanakirja*

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Ruotsinsuomalainen kielilautakunnan yhteistyönä laatimassa *Ruotsalais-suomalais-ruotsalaisessa urheilusanakirjassa* on noin 8300 hakusanaa urheilun ja liikunnan alalta.

Sanakirja sisältää lajien, tekniikoiden ja välineiden nimityksiä sekä kilpailuissa ja kilpailujen järjestelyissä käytettävää termistöä. *Urheilusanakirjassa* on liitteenä Suomen ja Ruotsin lajiliittojen ja muiden liikuntajärjestöjen nimiä suomeksi ja ruotsiksi – suomalaisten järjestöjen osalta osittain myös englanniksi.

Sanakirja on suunnattu sekä ammattilaisille että harrastelijoille: toimittajille, opettajille, kääntäjille, urheilua harrastaville nuorille ja muille urheilusta kiinnostuneille.

Ruotsalais-suomalais-ruotsalainen urheilusanakirja on myynnissä hyvin varustetuissa kirjakaupoissa noin 20 euron hintaan. *Sanakirja* on luettavissa myös Internetissä osoitteessa http://www.kotus.fi/svenska/ordlistor/idrottsordlista_05.shtml.

Svensk-finsk-svensk idrottsordbok – Ruotsalais-suomalais-ruotsalainen urheilusanakirja
Forskningcentralen för de inhemska språken och Svenska folkskolans vännar, Helsingfors 2006. 125 s.
ISBN 951-9087-69-9

Terminfo-lehden tilaukset:

www.stellatum.fi

☎ (09) 5421 0100

tilaajapalvelu@stellatum.fi

Sirpa Suhonen

Public term bank has social importance

Page 3

Terms are the property of all language users. The more frequently they are used, the better they fulfil their task. In order to be used, they must also be easily available. A free-of-charge term bank on the Internet is available for the masses all around the world. A multilingual term bank has many uses. Foreign terms are needed for internationalization, and native-language terms are needed for communication in our national languages.

A national term bank called Rikstermbanken will be built in Sweden. In Finland, we have our TEPA term bank which has been available to the public since 1987 over a modem connection, and since 1997 on the Net. Now we are carrying out a term bank development project which will change both the platform and content of the TEPA.

Christer Laurén brought language immersion to Finland

Page 4

Christer Laurén is a professor of Swedish in the University of Vaasa. Besides his job he has also worked i.e. as a language consultant in the International Organization for Standardization ISO, and the chairman of international special language research organizations.

Laurén started to study languages in Åbo Akademi in 1961, and became a Doctor of Philosophy in 1972. His mother tongue is Swedish. He grew up in a bilingual town playing with Finnish speaking children. Now he is able to read scientific texts in a dozen different languages, understands almost as many spoken languages and has lectured in half-a-dozen of them. "In different languages one thinks differently. When given the possibility to think in many ways, one becomes more creative" Laurén says.

In Finland language immersion has meant mainly the teaching of Swedish for children who come from totally Finnish speaking homes and do not speak Swedish before teaching begins. The first, Swedish language immersion group started in Finland in 1987. Laurén got the idea to apply language immersion in Finnish schools from Quebec, Canada.

In the addition to language immersion Laurén has also studied terminology. He has taught terminology and written books on terminology with colleagues. He was a member of the TSK's board of directors in 1980–83. During that time he got to know ISO and terminological work in other Nordic countries. In the 1970s the terminological work usually meant compiling glossaries. "Now there is also research, and there is give and take between theory and practice" Laurén thinks.

National term bank for Swedish terms

Page 6

In the spring 2006 the Swedish government decided to give the Swedish Centre for Terminology TNC a special grant for building a national term bank called Rikstermbanken. The idea is that Rikstermbanken will contain high-quality terminology from as many participants as possible, and also the TNC's own material. The term bank will mainly handle Swedish concepts, and therefore the Swedish language will form the centre. However, it will also contain term equivalents in other languages, including Finnish.

The decision to build a national term bank was preceded by various investigations and suggestions. In 2002–2004 the TNC had an assignment from the the Ministry of Industry, Employment and Communications

to suggest an extended terminological infrastructure for Sweden. That work resulted in a suggestion that such infrastructure required the following important parts: a terminology coordination function at all authorities and companies in Sweden, a terminology portal with information on terminology, and a publicly available national term bank.

A report made by the Swedish Agency for Public Management in 2004 on the ongoing development towards coherent electronic administration emphasizes that the whole public sector must cooperate more than before and to increase the exchange of information. One suggestion for more effective communication made in this report was that the terminology should be unambiguous and collectively agreed on.

Now the question is which terminologies to include and how to evaluate them. The idea is that Rikstermbanken should give a good general view of the terminology that is available in Sweden, especially at the authorities, and that the material should be classified and validated by using different criteria.

In Sweden many authorities have realized that their own terminology is not clear. The TNC has wanted to inspire authorities to establish a terminology coordination function, i.e. to hire terminologists to coordinate their terminology. Some authorities have already started or planned to start to do systematic terminology work. In the long run Rikstermbanken could become a common tool for terminology work and a place where the results of this work could be stored and consulted.

EC regulations as translator's challenge

Page 9

After Finland joined the European Communities, there has been a lot of discussion on the quality of the legislative material in the EC. People have talked about the EU Finnish emerging in Finland via translations. The extensive translation work in the accession phase was done with little resources, in a hurry and by complying with the requirement of uniformity of EC texts. In ten years the translator's work has certainly changed and tools improved, but the regulations have become part of our legislation and renewed the language of our stat-

utes. I try to study these new terminological dimensions and conventions in my doctoral thesis. The material contains the regulations of 1998 and the comparable corpus contains the corresponding Finnish legislation of the same year. In this article I examine how much the language elements of the EC regulations differ from the Finnish legislation.

The 1.3 million word corpus of the EC regulations contains about 25.000 linguistic elements and the compared 3.5 million word corpus almost 44.000. There are about 11.000 common elements found in both corpora, so the EU material contains about 14.000 unique elements.

New ways of cooperation and international activity create terms for new concepts. Very often the translator of EC regulations has ended up in using a term of foreign origin when a corresponding concept has not been found in the native special language and there has not been time to create a native equivalent. Sometimes it happens that there is a native expression, but the translator must think whether the concepts correspond to each other enough so that the native equivalent can be used.

Difficulties for the translator are caused by such elements for which there are two different versions in use. In this case the translator has to think whether there are two different concepts or possibly synonyms. There could unnecessarily be two legal terms with the same meaning.

An easy solution for the translator is to create new terms from existing elements by forming compounds. Compounds make up the overwhelming majority of new elements, more than one third of the research material. Sometimes a term has an established equivalent which the EC translation unit has decided to use. These terms are often compounds the parts of which are native, but the combinations have not been used in the Finnish legislation. These terms are non-transparent and their interpretation is difficult without knowledge of their relation to the EC and its work as an organization.

The EC enacts many regulations on issues connected to the economies of the member states. The economic terminology covers almost a quarter of the material. The analysis of the regulation terms gives reason to think that the Finnish legal language will change both in content and linguistically.

Keeping one's head in Africa

Page 11

26

Preconceptions don't always prove right. I would not have thought that I would want to buy a warm cap in South Africa, but four chilly hours in an open jeep in the Kruger National Park sent me and my wife to hurried shopping for caps.

A more academic event during our journey was the 50th anniversary conference of the South African Translators' Institute. The timing of the celebration was good since the African Union has proclaimed 2006 as the Year of African Languages. The Republic of South Africa is an excellent example of the diversity of the continent because the country has had 11 official languages since 1994.

Translation is one way to strengthen the status of African languages. The translation of world literature will transfer the ideas and information contained in this literature into a new environment. This doesn't apply to fiction only; it is equally important to create African language concepts in various disciplines of science. It is a regrettable fact that very often African students have to conduct their higher education studies in some other language than their mother tongue.

Owing to the number of official languages, multilingual terminology work is important and challenging in South Africa. Before 1994 the terminology work was usually bilingual, between English and Afrikaans. Now the field is much larger, and often the work has to be started from the basic concepts of disciplines.

The commonest source language in South African terminology work is English. However, it is not the most frequently spoken home language. According to the 2001 census, Zulu was the commonest home language spoken as mother tongue by 23.8% of the population, followed by Xhosa and Afrikaans. English shared the fifth place at 8.2%.

It remains to be seen whether the ideas of the rise of African languages are realistic. However, the translations of biblical texts into numerous indigenous languages show that when there is a will and dedicated people, even demanding translation projects succeed. One must be ready to scrutinize one's preconceptions. A woollen cap bought in Africa keeps the head warm even in Finland's freezing weather.

ISO terminology committee in China

Page 12

The meetings of the ISO/TC 37 Terminology and other language and content resources were held in Beijing in August. The committee has functioned for more than 50 years, but for one exception the meetings have previously been organized in Europe or North America. The choice of this year's meeting place reflects the increased participation of the Asian countries.

Work is done in the working groups of four ISO/TC 37 subcommittees. The results of all meetings are summarized in the technical committee and its subcommittee meetings in the end of the meeting week. This way all the participants can have information also on such meetings that they are unable to attend.

The TSK has focused its resources so that it participates in the preparation of the basic standards. The *ISO 860 Harmonization of concepts and terms* standard will move to the FDIS (final draft international standard) phase in its renewal cycle, and *ISO 704 Terminology work – Principles and methods* will soon be in the home stretch, too. The next task will be to renew the *ISO 1087-1 Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* standard and to widen to cover all essential concepts of the TC 37 subcommittees.

Although the TSK's work has so far focused on basic terminology standards, new subject fields have not been forgotten. One example of the expanded field of the TC 37 is the Guidelines for applying concept modelling project that will introduce the use of UML (Unified Modeling Language) in the modelling of concept systems. Modelling and ontologies are also handled in the subcommittee 4, Language resource management, founded in 2001. Another example of the wide spectrum of this committee's work is the standardization of language codes. The currently two-part standard *ISO 639 Codes for the representation of names of languages* is gradually being enlarged to six parts and the aim is to cover all the languages of the world with their variants. This year a new group called Translation and interpretation processes started its work.

Guide to Terminology in Finnish at last!

Page 13

Terminology guides are asked from the TSK every now and then, and for some time there has been a need to publish an up-to-date guide in Finnish. *Sa-nastotyön opas* is a translation of *Heidi Suonuuti's Guide to Terminology* published in 1997. Suonuuti wrote her guide in English as it was meant for those working in international standardization, but it has proved quite useful for a larger audience, too. It has already been translated e.g. into Swedish and Icelandic.

Guide to Terminology is a guide to practical terminology work. It can be used by all who compile terminologies or are interested in terminology work, or as teaching material for terminology courses. The guide tells how to make a concept analysis, what are characteristics and what kind of concept systems exist. It gives instructions to write definitions, and describes the phases of a terminology project. It contains plenty of examples on concept relations, definitions and concept diagrams.

The guide also contains a small terminology with 32 concepts, a list of the most important international terminology standards, contact information of Nordterm organizations and compact guidelines for compiling a terminology.

New Terminology of terminology in Nordic

Page 14

Terminologins terminologi published in 1989 was the second publication of Nordterm, the Nordic co-operation organization in the field of terminology. Defining the terminology in the own field was seen as the second most important job after writing down the statutes – after all, a terminology helps to form the basis for fluent communication.

The renewal and revision of the old terminology was coordinated by the Swedish Centre for Terminology TNC, and members from all Nordterm countries and language areas participated in the project.

In addition to the old terminology, the *ISO 1087-1 Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* standard was used as the source material in the project. In Finland the TSK coordinated the project.

The new terminology, *Terminologins terminologi på nordiska*, contains 76 concepts related to terminology and terminology work. Concepts are defined in Bokmål, Danish, Finnish, Icelandic and Swedish. In addition to these languages, term equivalents have been gathered in English, Faroese, French, Greenlandic, Northern Sami and Nynorsk.

Nordterm will publish the terminology as a whole, but the TSK has already composed a Finnish version of the material called *Terminologian sanasto*. It will be published in PDF format on the TSK's web site so that everyone could use it. The Finnish version includes the definitions in Finnish and Swedish and terms also in English and French.

Literature

Page 22

Russian-Finnish business dictionary Venäläis-suomalainen talouden ja kaupan sanakirja (Russian-Finnish dictionary on economy and business) by *Igor Fagradants* contains more than 52.000 Russian terms, and more than 130.000 Finnish equivalents or explanations. Contexts and additional explanations are given to terms so that the reader would more easily understand the use of words and their meaning. According to the author, current Russian business terms contain many Anglicisms, and therefore the terms are often given English equivalents as well.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 22–23.

www.tsk.fi

Sanastokeskus TSK tarjoaa termeihin ja ammattikieliin liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja sekä kirjoja että sähköisessä muodossa. Termipankki TEPA on käytettävissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 9.00–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yksityishenkilöitä, yrityksiä, liikelaitoksia, käännoistimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Terminologicentralen TSK erbjuder experthjälp i frågor som berör terminologi och fackspråk. TSK:s huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor både i tryckt och elektronisk form. Termbanken TEPA finns tillgänglig på adressen <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:s bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket är öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl. 9.00–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av privatpersoner, företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.

ISSN 0358-7517